

TÖRTÉNELEM, TÁRSADALMI ÉS ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK

5–8. évfolyam

Az ember és társadalom műveltségi terület a tanulók társadalmi környezetben való eligazodásához, szocializációjához nyújt segítséget. Ennek középpontjában hagyományosan a *történelem* mint múltismeret áll, mely a társadalom közös emlékezeteként az emberi azonosságtudat egyik alapja. Ez az identitástudat sokrétű, a legszűkebb helyi közösségektől, a haza és a nemzet legnagyobb kohéziós erőt jelentő összefogó erején át, az európai kontinens közösségei által az emberiség egészéhez való tartozás érzéséig terjed. Kölcsönös függésünk megértése meghatározó jelentőségű, amely világtörténelmi látásmódot követel, és a különböző – főleg európai – kultúrák, de leginkább határainkon inneni és túli nemzeti értékeink megbecsülését jelenti.

A történelem tanításának és tanulásának a célja olyan, hazánk és az emberiség múltjával kapcsolatos műveltség és képességek elsajátíttatása és elsajátítása, amely közös kommunikációs alapot szolgáltatva biztosítja egymás kölcsönös elfogadását a szűkebb és tágabb közösségek számára. Fontos a történelmi folyamatok megértetése és megértése is, olyan történelmi tudat kialakítását megalapozva, amelynek révén egyrészt beláthatóvá válik, hogy a jelen a múlt történéseinek a következménye is; másrészt viszont az, hogy mai életünk hatást fog gyakorolni a jövő nemzedékek sorsára. A történelem tanulásának tehát nem pusztán az a célja, hogy megismerjük múltunkat, hanem az is, hogy jobban tudjunk tájékozódni a jelenben.

A múlt felidezésének igénye és az ehhez szükséges képességek fejlesztése csak akkor lehet eredményes, ha – figyelembe véve a tanulók életkori sajátosságait – élményszerű a tanítás. Az általános iskolai történelemtanításnak éppen ezért a múltat szemléletesen megjelenítő történettanításon kell alapulnia. A történetek a múlt színes, sodró valóságának, a valaha volt élet lehető lényegi teljességének képszerű felidését jelentik. Segítik átélni a tanulóknak a történelmi valóságot, vagyis a segítségükkel juttathatjuk el tanulóinkat a történelmi elemzésig, a megfelelő következtetések, általánosítások segítségével a tudományosan megalapozott történelmi ismeretek rendszeréhez.

Mivel az 5–6. évfolyamos tanulók gondolkodása konkrét, ezért esetükben a múlt képszerű megjelenítése különös jelentőségű. Ennek érdekében a történetek megjelenítésén alapuló és tevékenység-központú feldolgozás a történelemtanítás alapelve, melynek eszközei között fontos szerepet játszik a jeles történelmi személyiségek bemutatása, valamint az egyes korok embereinek mindennapjait bemutató életmódtörténet. A 7–8. évfolyamos tanulók gondolkodása már inkább elvont-fogalmi szintű, amely képes a múlt valóságát az általánosítás egy magasabb szintjén, sokoldalúbb történelmi összefüggésekbe ágyazva feldolgozni. A történelem képszerű megjelenítését jelentő történettanításra itt is szükség van, mely azonban már komolyabb elemzéssel társul, mivel ezek a tanulók képesek a történelem megismerésének, a jelenségek elemzésének magasabb szintjére is.

A tananyag tevékenység-központú feldolgozása a kompetencia elvű képzés folyamatában a fejlesztési feladatok révén valósul meg. A tananyag elsajátítása elsősorban tanulói tevékenységgel lehetséges, a tevékenységek elvégzésére irányuló képességek fejlesztése pedig különböző típusú feladatok révén történik. A történelem megismeréséhez az ember és társadalom műveltségi terület egészére is érvényes fejlesztési területek – az ismeretszerzés és tanulás, a kritikai gondolkodás, a kommunikáció, valamint az időben és térben való tájékozódás – járulnak hozzá a legsajátosabb módon. Fontos, hogy a tanulók – az élethosszig való tanulás igényének megfelelően – képessé váljanak ismereteket meríteni szűkebb környezetükből, történetekből, könyvekből, képekből, tömegkommunikációs

eszközökből, a világhálóról, statisztikai adatokból, grafikonokból, diagramokból, tárgyi és szöveges forrásokból és más ismerethordozókból. Az is lényeges, hogy az ezekből szerzett ismereteket egyre önállóbban és kritikusabban értelmezzék, s tudjanak belőlük következtetéseket levonni.

A tantervi táblázatok fejlesztési követelmények oszlopában a fejlesztési feladatokra lehet példákat találni. Az elvárás az, hogy egy kétéves ciklus során a megfelelő évfolyamokhoz kötött fejlesztési feladatok mindegyike legalább egyszer megjelenjen. A szaktanár döntheti el, hogy melyik témánál melyik fejlesztési feladatot, vagy feladatokat, milyen konkrét formában dolgozza fel. A táblázatok témák rovatában dőlt betűvel jelöltük a tájékoztató jellegű, csupán javasolt ismétlő és hosszsmetszeti témákat, a fejlesztési követelmények példaként szolgáló feladatait, valamint a kapcsolódási pontok ajánlott anyagait.

A *társadalmi és állampolgári ismeretek* témakörei a társadalmi gyakorlatra összpontosító szocializációs célú tartalmi egységek, amelyek komplex módon reagálnak a diákokat közvetlenül érintő társadalmi jelenségekre. Problémafelvetésük és szóhasználatuk olyan tudományterületekre épül, mint a szociológia, a szociálpszichológia, a politológia, a jogtudomány, a közgazdaságtan és a média tudománya. Az e témakörökben megjelenő ismeretek fontos szerepet játszanak a társadalom múltjára és jelenére vonatkozó tudás összekapcsolásában. Egyúttal alapokat kínálnak annak megértéséhez, hogy miként működik a társadalom, az állam és a gazdaság, amelyben saját maguk és családjuk mindennapi élete zajlik.

Nem mindegy tehát, hogy a tanulók találkoznak-e ezekkel a kérdésekkel iskolai tanulmányaik során, vagy sem. Mint ahogy az sem mellékes, hogy az iskola ösztönzi-e őket az aktív, cselekvő állampolgárként való életre, vagy az őket körülvevő világ társadalmi, közéleti és gazdasági problémáival akkor találkoznak először, amikor azokat már nekik maguknak kell megoldaniuk. A társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek témaköreinek feldolgozása – cselekvési minták bemutatásával, szituációs gyakorlatok szervezésével, tapasztalatszerzési lehetőségek megteremtésével és bizonyos gyakorlatias készségek fejlesztésével – sokat tehet azért, hogy a fiatalok ne álljanak majd védtelenül e helyzetekben.

A történelem, illetve a társadalmi és állampolgári ismeretek témaköreihez tetszés szerint, több helyen is hozzá kapcsolhatók a *médiaismeret tartalmi*, melyeket úgy érdemes beépíteni a helyi tantervbe, hogy azok egyszerre segítsék az adott tartalom jobb megértését, valamint az általános iskolai médiaoktatás fejlesztési céljainak megvalósulását. A kerettantervben megjelenő média tartalmak közvetlenül beépíthetők a történelem 7–8. évfolyam anyagába, de különálló egységként is feldolgozhatók.

A tematikai egységekhez rendelt *nevelési-fejlesztési célok* az iskolaszakaszok között egymásra épülnek, ezért az 5–8. évfolyamra megfogalmazottak a 9–12. évfolyamon is elvárásként jelennek meg.

Évfolyam	5. évfolyam		6. évfolyam		7. évfolyam		8. évfolyam		Összes
	heti	éves	heti	éves	heti	éves	heti	éves	
Történelem	2 óra	74 óra	3 óra	111 óra	2 óra	74 óra	2,5 óra	92 óra	351 óra

5–6. évfolyam

Az általános iskolai *történelemtanítás* első két éve bevezet a történelem tanulásába. Olyan alapvető fejlesztési területek, nevelési célok állnak a középpontban, mint a nemzeti öntudat kialakítása, fejlesztése, a hazafias nevelés, az állampolgárságra és demokráciára nevelés megalapozása, valamint a tanulás tanítása. A kulcskompetenciák közül a szociális és állampolgári kompetencia, valamint a hatékony és önálló tanulás kiemelt jelentőségű. Fontos szempont az adott szakaszban a szűkebb és tágabb környezet történelmi, kulturális és vallási értékeinek a megismertetése, továbbá, hogy a tanulók bepillantást nyerjenek a történelmi múltat feldolgozó történész munkájába. Ajánlott a múzeumok, közgyűjtemények látogatása, rendeltetésük, szerepük megismertetése. Ez szolgálja a tantárgy vonzóvá tétele mellett annak hitelességét is.

A rendszeres történelemtanítás az első két évben a történetek feldolgozásán, a jeles történelmi személyiségek és az adott korok mindennapjainak a bemutatásán alapul, kiemelten tárgyalva a magyar történelmi múlt sorsfordulóit. Ennek keretében fontos arra figyelni, hogy a magyarságot a múlttól szóló, a közösség többsége által ismert mondák, történetek, valamint a közös nyelv és hagyomány tartják össze. Arra is figyelemmel kell lenni, hogy a múlt megismerésével alakul ki az egyes ember történelmi látásmódja, a nemzedékek közös történetei pedig a nemzeti öntudat fejlesztését eredményezhetik. Ez a két év alapozza meg a tanulók időben és térben való tájékozódását. Mindezeknek a megvalósítása csak tevékenység-központú tanítással, változatos fejlesztési feladatok beiktatásával lehetséges. Törekedni kell a történelemtanítás élményszerűségére is, hogy a távoli korokat, az ott élő emberek világát életközeli tudjuk feldolgozni. A feldolgozás során támaszkodni kell a korosztály élénk, alkotó fantáziájára is. Fontos, hogy figyelembe vegyük az 5–6. osztályos tanulók jellemzően konkrét gondolkodását, amely a múlt képszerű megjelenítését igényli. Építenünk kell az alsó tagozatos történelmi tárgyú olvasmányok élményanyagára is.

5. évfolyam

Óraszám: 74 óra/év
2 óra/hét

Az éves óraszám felosztása

	Témakör	Óraszám
1.	Az emberiség őskora Egyiptom és az ókori Kelet kultúrája	12 óra
2.	Az ókori görögök és rómaiak világa	25 óra
3.	<i>Az egyház születése, a keresztény ókor</i>	5 óra
4.	A középkori Európa világa	19 óra
5.	A magyarság történetének kezdetei	9 óra
	Év végi összefoglalás	4 óra

Tematikai egység	Az emberiség őskora. Egyiptom és az ókori Kelet kultúrája.		Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	<p>Alsó tagozatos olvasmányok az őskori emberről.</p> <p>A negatív számok használata a mindennapi életben (hőmérséklet, adósság), a számok helye a számegyenesen. Az idő mérése. Alsó tagozatos olvasmányok a Bibliából.</p>		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>Az emberi munka és a környezethez való alkalmazkodás jelentőségének megismerése. A különböző emberi közösségek (család, törzs stb.) szerepének tudatosulása. Ismeretek szerzése az őskorról és az ókori Keletről szóló történetekből, tankönyvi olvasmányokból és képekről. Az időszámítás technikájának és jelentőségének megértése. A történelmi térképek sajátosságai, megismerésük a földrajzi térképekhez viszonyítva. A kritikai gondolkodás fejlesztése a valós és a fiktív elemek megkülönböztetése révén a régi korokról szóló történetekben. A szóbeli kifejezőmód fejlesztése történetek mesélésével. Az állam különböző társadalomszervező funkcióinak (munka megszervezése, védelem stb.) felismerése. Annak belátása, hogy az emberi civilizációt százezrek munkája teremtette meg, valamint a múlt emlékei, maradványai megővásra érdemesek.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>Rejtőzködő múlt, a régészek munkája. Az őskor kulturális emlékei.</p> <p>Képek az őskori ember életéből. Varázslók és varázslatok.</p> <p>Zsákmányoló emberből termelő ember lesz.</p> <p>Az első letelepült közösségek: falvak és városok.</p> <p>Az időszámítás. A történelem nagy korszakai.</p> <p>Az ókori Mezopotámia.</p> <p>Az ókori Egyiptom. Piramisok titkai.</p> <p>A Biblia. Történetek az Ószövetségből.</p> <p>Bibliai tájak, az ókori Izrael.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Tankönyvi szövegek tanulmányozása. <i>(Pl. a régészet szerepe a múlt megismerésében.)</i> – Képek, képsorok megfigyelése. <i>(Pl. az emberek őskori tevékenységei leletek és rekonstrukciós rajzok alapján.)</i> – Információk rendezése. <i>(Pl. őskori történetek olvasása alapján.)</i> – A hallott és olvasott elbeszélő szövegek tartalmának elemzése. <i>(Pl. őskori történetek meghallgatása, olvasása alapján.)</i> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Valós és fiktív elemek megkülönböztetése <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismertető az őskori szerszámokról, eszközökről; a művészet kezdeteiről. <i>(Pl. a</i> 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> mondák, mitológiai történetek.</p> <p>Bibliai történetek <i>(pl. teremtéstörténet és a vízözön története a Bibliában).</i></p> <p><i>Erkölcstan:</i> alapvető erkölcsi értékek.</p> <p><i>Természetismeret:</i> Tájékozódás a térképen, égtájak, földrészek, alapvető térképészeti jelölések. Az állatok házasítása.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> Barlangrajzok, őskori szobrok, ősművészet <i>(pl. Stonehenge, altamirai barlangrajz).</i></p> <p>Egyiptomi és mezopotámiai sírtípusok és templomok <i>(pl.</i></p>	

<p>Világvallások és alapvető tanításaik.</p> <p>Ókori keleti örökségünk Mezopotámia, Egyiptom, India, Kína területéről.</p> <p>Az írásbeliség kezdete.</p>	<p><i>barlangrajzok és őskori szobrok alapján.)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A nagy folyamok szerepének érzékeltetése a földművelés kialakulásában. <i>(Pl. az öntözéses földművelés és a kereskedelem kialakulásának okai, következményei.)</i> – Az ókori kulturális örökség számbavétele írásban és szóban. <i>(Pl. a piramisok, a kínai nagy fal; az írásfajták.)</i> <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Az időszámítás kialakulásának oka és jelentősége. <i>(Pl. időszakok készítése.)</i> 	<p><i>Kheopsz fáraó piramisa, Zikkurat toronytemploma, a karnaki Amon templom), szobrok az ókori Egyiptomból (pl. Írnok szobor, Nofretete fejszobra), ókori keleti falfestmények vagy domborművek (pl. Fáraó vadászatán – thébai falfestmény).</i></p>
<p>Értelmező kulcsfogalom</p>	<p>Történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalom</p>	<p>Életmód, kultúra, vallás, kereskedelem, város, állam, egyeduralom, gazdaság, társadalom, kultúra, vallás, többistenhit, egyistenhit.</p>	
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> őskor, régészet, szerszámkészítés, homo sapiens, Krisztus előtt, Krisztus után, évtized, évszázad, évezred, emberöltő, kőkor (pattintott, csiszolt), bronzkor, vaskor, őskor, ókor, középkor, újkor, jelenkor, ókor, öntözéses földművelés, Krisztus előtt, fáraó, piramis, hieroglifa, ékírás, betűírás, múmia, Biblia, Ószövetség.</p> <p><i>Személyek:</i> Gilgames, Kheopsz, Ádám, Éva, Ábrahám, Noé, Mózes, Dávid, Salamon.</p> <p><i>Topográfia:</i> Afrika, Európa, Ázsia, ókori Kelet, Mezopotámia, Babilon, Egyiptom, Nílus, Izrael, Jeruzsálem.</p> <p><i>Évszámok:</i> 200 ezer éve (homo sapiens), 40 ezer éve (barlang festmények), 12 ezer éve (mezőgazdaság kialakulása), 10 ezer éve (az első városok), Kr. e. 4000 (az írás megjelenése). Kr. e. 3000 körül (az Egyiptomi Birodalom egyesítése).</p>	

<p>Tematikai egység</p>	<p>Az ókori görögök és rómaiak világa.</p>	<p>Órakeret 25 óra</p>
<p>Előzetes tudás</p>	<p>Olvasmányok, filmek ókori görög és római mitikus és valós eseményekről, személyekről.</p>	
<p>A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai</p>	<p>Az ókori görögséget a közös nyelv, vallás, történetek-mondák és az olimpiai játékok kapcsolták össze. Az athéniak a perzsák elleni harcokban nemcsak a földjüket, városukat védték, hanem a szabadságukat is. Az ókori rómaiak nagykiterjedésű birodalmat hoztak létre, mely hazánk területére is kiterjedt, így fontos a pannóniai római örökség kulturális emlékeinek védelme, megbecsülése. Az ókor hőseinek közösségükért tett bátor, önfeláldozó magatartásának</p>	

	értékelése. A történelem szereplőit, a hőseit a közösség érdekében tett cselekedeteik alapján értékelhetjük. Képi és szöveges információk gyűjtése és összevetése ókori görög-római témákból. A korabeli régészeti emlékek megfigyeltetése. Lelet és rekonstrukció összevetése. A megismert történelmi fogalmak helyes alkalmazása. Egyszerű írásos források megértése és feldolgozása tanári segítséggel. Történelmi események időrendbe állítása, elhelyezésük az időszakon.	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>Történetek a krétai és a görög mondakörből.</p> <p>A trójai háború hősei.</p> <p>Az ókori görögök vallása.</p> <p>Az ókori olimpiák világa</p> <p>Hétköznapiak az ókori Athénban.</p> <p>Spárta a katonaállam.</p> <p>Történetek és hősök a görög-perzsa háborúk korából.</p> <p>Az athéni demokrácia virágkora.</p> <p>Művészek és művészetek, tudósok és tudomány az ókori görög világban.</p> <p>Történetek Nagy Sándorról.</p> <p>Mondák Róma alapításának és a királyságának korából.</p> <p>Az ókori rómaiak vallása.</p> <p>Római-pun háborúk és hadvezérek.</p> <p>Köztársasági Róma nagy alakjai.</p> <p>Julius Caesar és a római hadsereg.</p> <p>Augustus átformálja Rómát és</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Információk gyűjtése a görög világról. <i>(Pl. az életmód jellegzetességei.)</i> – Információk gyűjtése a görög-római világban lezajlott jelentősebb háborúkról képek és történelmi térképek segítségével. <i>(Pl. a görög-perzsa háborúk, a pun háborúk.)</i> – Történetek és képek gyűjtése az ókori római világból. <i>(Pl. Romulus és Remus mondája; olvasmányok feldolgozása Róma fénykoráról.)</i> – Képszerű ismeretek gyűjtése az antik építészetéről. <i>(Pl. a görög és római építészet hasonlóságainak és különbségeinek összevetése.)</i> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Valóság és fikció szétválasztása egy-két görög mondában. <i>(Pl. a trójai faló története.)</i> – Mondák forráskritikai elemzése. <i>(Pl. a valós és a fiktív elemek megkülönböztetése a szabin nők elrablásáról szóló történetben.)</i> – A hódító Róma történelmi szerepe. <i>(Pl. a római hódítások pozitív és negatív következményei.)</i> – Lelet és rekonstrukció összevetése. <i>(Pl. Colosseum, diadalívek stb.)</i> 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Mese, monda, mítosz. <i>(Pl. ismert görög mondák Prométheuszról, Odüsszeuszról, Daidalosz és Ikaroszról.)</i></p> <p><i>Idegen nyelvek:</i> néhány példa a görög/latin szavak átvételére a tanult idegen nyelvben.</p> <p><i>Matematika:</i> Euklidész, Pitagorasz, a római számok.</p> <p><i>Erkölcstan:</i> A vallási közösség és vallási intézmény. A nagy világvallások világképe és erkölcsi tanításai.</p> <p><i>Természetismeret:</i> A félsziget fogalma, jellegzetességei a gazdasági életben. A Balkán-félsziget és az Itáliai félsziget Európa térképén. A vulkánok.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> ókori épületek maradványai <i>(pl. az athéni Akropolisz, a római Colosseum);</i> a görög és római emberábrázolás,</p>

<p>a birodalmat</p> <p>Híres és hírhedt római császárok.</p> <p>Római gladiátorok és rabszolgák világa.</p> <p>Tudósok és művészek a birodalomban.</p> <p>Pannónia provincia.</p>	<p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A görög világ főbb jellegzetességeinek bemutatása. (Pl. néhány monda szóbeli felidézése.) – Szituációs játék. (Pl. az athéni demokrácia működése.) – Rendszerező tábla készítése (pl. az ókori Hellásról és a Római Birodalomról). <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Az itáliai-félsziget elhelyezkedése, jellegzetességei. A Római Birodalom terjeszkedése. (Pl. a második pun háború nyomán követése történelmi térképen; a Római Birodalom helye Európa mai térképén.) <p>Az időszámítás technikájának gyakorlása. (Pl. a főbb görög és római események ábrázolása párhuzamos időszalagon.)</p>	<p>portrészobrászat; korakeresztény és bizánci templomok.</p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i></p> <p>Részletek népszerű játékfilmekből. (Pl. Wolfgang Petersen: Trója; Oliver Stone: Nagy Sándor; William Wyler: Ben Hur; Ridely Scott: Gladiátor; Franco Zeffirelli: Jézus élete.)</p>
<p>Értelmező kulcsfogalom</p>	<p>Történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, jelentőség.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalom</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoportok, életmód, városállam (polis), politika, gazdaság, termelés, állam, birodalom, egyeduradalom, népuralom (demokrácia), királyság.</p>	
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> mítosz, olimpia, népgyűlés, Akropolisz, rabszolga, SPQR, patrícius, plebsz, szenátus, konzul, diktátor, légión, rabszolga, provincia.</p> <p><i>Személyek:</i> Zeusz, Homérosz, Miltiádész, Leonídász, Periklész, Pheidiasz, Romulus, Rémus, Scipio, Hannibál, Marius, Sulla, Spartacus, Crassus, Pompeius, Julius Caesar, Brutus, Augustus, Marcus Aurelius.</p> <p><i>Topográfia:</i> Balkán-félsziget, Olümposz, Athén, Spárta, Perzsa Birodalom, Olimpia, Marathón, Thermopülé, Itáliai-félsziget, Róma, Karthágó, Szicília, Gallia, Római Birodalom, Pannónia, Aquincum.</p> <p><i>Évszámok:</i> Kr. e. 776 (az első feljegyzett olimpia játékok), Kr. e. 490 (a marathóni csata), Kr. e. V. század közepe (Athén fénykora). Kr. e. 753. (Róma alapítása), Kr. e. 510. (Róma köztársaság), Kr. e. 44 (Julius Caesar meggyilkolása), Kr. e. 27. (Róma császárság).</p>	

<p>Tematikai egység</p>	<p><i>Az egyház születése, a keresztény ókor</i></p>	<p>Órakeret 5 óra</p>
<p>Előzetes tudás</p>	<p>Olvasmányok, filmek a keresztény ókor nagy személyiségeiről és eseményekről. Iskolában és a templomban szerzett újszövetségi ismeretek.</p>	

<p>A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai</p>	<p>Az egyházalapító Jézus Krisztus fellépését követően kibontakozó csendes vallási forradalom időszakát nevezzük keresztény ókornak. Ez a kor az új vallás gyors térhódításának, a vértanúk és hitvallók bátor önfeláldozásának, a kereszténység győzelmének ideje. A Római Birodalom államvallásává lett kereszténység ekkor alakította ki egyházi szervezetét, véglegesítette hitelveit és egységesítette liturgiáját, majd nagy lendülettel fogott hozzá a birodalomba érkező pogány népek térítésének és civilizálásának. A keresztény ókor igazi hősei a mártírok voltak, akik hitükért, közösségükért életüket adták. Példájuk máig ható nevelő erő. „<i>Vértanúk vére, keresztények magvetése</i>” tartja az ősi szólás. Képi és szöveges információk gyűjtése a korszakról. A korabeli régészeti emlékek megfigyeltetése. Lelet és rekonstrukció összevetése. A megismert történelmi fogalmak helyes alkalmazása. Egyszerű írásos források megértése és feldolgozása tanári segítséggel. Történelmi események időrendbe állítása, elhelyezésük az időszakon.</p>	
<p>Témák</p> <p>Újszövetségi történetek az egyházalapító Jézus Krisztusról.</p> <p><i>Szent Péter apostol az első pápa.</i></p> <p><i>Szent Pál a pogány világ apostola.</i></p> <p><i>Keresztény vértanúság kora.</i></p> <p><i>A keresztény Római Birodalom.</i></p> <p><i>Ókeresztény emlékek Rómában és Pannóniában.</i></p> <p><i>Ókeresztény szimbólumok és jelentésük.</i></p> <p><i>Keresztény emlékhelyek: templomok, kápolnák, stb. lakóhelyünkön. /Helytörténeti séta/.</i></p> <p>Népvándorlás: barbárok Európában.</p> <p>A Nyugat Római Birodalom bukása.</p>	<p>Fejlesztési követelmények</p> <p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Információk gyűjtése a korai kereszténység terjedéséről térképek segítségével, – Információk gyűjtése a korai keresztények életéről (Pl. az apostolfejedelmek Rómában, a katakombák világa.) – Információk gyűjtése a Római Birodalomban lezajlott jelentősebb keresztényüldözésekről (Pl. a Néró- vagy a Diogletianus-féle keresztényüldözés.) – Történetek az ősegyház világából. (Pl. az Apostolok cselekedetei alapján.) – Képszerű ismeretek és régészeti adatok gyűjtése az apostolfejedelmek római sírjairól (Pl. a Szent Péter bazilika, a Falakon kívüli Szent Pál bazilika.) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A kereszténység hatása a Római Birodalomra. (Pl. a kereszténység felvételének pozitív következményei.) – Lelet és rekonstrukció összevetése. (Pl. Első keresztény bazilikák, az ereklyék világa, stb.) <p><i>Kommunikáció:</i></p>	<p>Kapcsolódási pontok</p> <p><i>Hittan:</i> <i>Egyháztörténelem.</i></p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> A legendák (Pl. közismert szentek élete.)</p> <p><i>Idegen nyelvek:</i> néhány példa a görög/latin szavak átvételére az egyházi liturgiában. (Pl. <i>Khrisztosz = felkent, eucharisztia = oltáriszentség, alba = fehér miseruha, stb.</i>)</p> <p><i>Matematika:</i> a római számok.</p> <p><i>Erkölcstan:</i> A kereszténység alapvető erkölcsi tanításai. (Pl. <i>a tízparancsolat, a gyökérbűnök, a szentlélek ajándékai.</i>)</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> ókeresztény épületek maradványai (pl. <i>Katakombák, a Bilincses Szent Péter</i></p>

	<ul style="list-style-type: none"> – A keresztény hit főbb jellemzőinek bemutatása. (Pl. az apostoli hitvallás alapján.) – Szituációs játék. (Pl. Szent Péter és Szent Pál apostolok életének nyomán.) <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A kereszténység elterjedése. (Pl. Szent Pál apostol térítő útjai nyomon követése történelmi térképen; az ókori keresztény területek helye Európa mai térképén.) – Az időszámítás technikájának gyakorlása. (Pl. a kereszténységgel kapcsolatos főbb évszámok megjelenítése időszalagon.) 	<p><i>templom, Colosseum mint a keresztény mártíromság színhelye.); az ókeresztény mozaikok, és szimbólumok..</i></p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret: Részletek népszerű játékfilmekből. William Wyler: Ben Hur; Franco Zeffirelli: Jézus élete.)</i></p>
Értelmező kulcsfogalom	Kereszténység, mártír, pápa, pátriárka, püspök, diakónus, Vatikán, Laterán, zsinat, ediktum.	
Tartalmi kulcsfogalom	Keresztény társadalom, keresztény életmód, keresztény császárság, keresztény vallás, vallásüldözés.	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak: legenda, ereklye, eretnek, szent, népvándorlás, Újszövetség. Személyek: Jézus Krisztus, Szent Péter, Szent Pál, Szent István, Szent András, Szent Jakab, Szent Ilona, Nagy Konstantin császár, Theodosius császár</i></p> <p><i>Topográfia: Róma, Milánó, Nicea, Konstantinápoly, Júdea, Názáret, Betlehem.</i></p> <p><i>Évszámok: a milánói ediktum (313), niceai zsinat (325), Konstantinápoly alapítása (330), kereszténység hivatalos vallás (380), a Római Birodalom kettészakadása (395), a Nyugat Római Birodalom bukása (476).</i></p>	

Tematikai egység	A középkori Európa világa.	Órakeret 19 óra
Előzetes tudás	Olvasmányok – mesék legendák, valós történetek –, filmek a középkor világából/világáról: királyok, lovagok, polgárok, parasztok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A különböző népek vallása, kulturális, társadalmi és gazdasági tevékenysége kölcsönösen hat egymásra. A közösségeket a munka tartja fenn, a gazdasági fejlődés szempontjából pedig fontos az egyéni érdekelttség. A társadalmi életet a szellemi és anyagi viszonyok együttesen határozzák meg. A korszak meghatározó vallási és szellemi irányzatainak (egyházi és világi szerzetesség, lovagi kultúra, kereszties mozgalmak, humanizmus stb.) máig mutató hatásuk van.</p> <p>A keresztény Európa, a nyugati és a keleti egyház kialakulása. A középkori keresztény államok megjelenése jelentőségének a felismerése. A középkori Európa mint a mai Európa elődjének bemutatása.</p>	

	A középkori Európára jellemző főbb vallások megkülönböztetése főbb jellegzetességeik alapján. A középkori ember életének többoldalú és kritikus szemléletű megismerése. Történetek elmondásával a szóbeli kifejezőképesség fejlesztése.	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>A latin és görög szertartású kereszténység. A Bizánci Birodalom.</p> <p>A kelta, a germán és a szláv népek megtérése. Az Egyházi Állam születése.</p> <p>Nagy Károly keresztény frank birodalma.</p> <p>A középkori keresztény egyház felépítése. Világi papok és szerzetesek.</p> <p>Szent életű rendalapítók és közösségeik. Az „Isten békéje” és a fegyveres harc joga</p> <p>Az uradalmak. A jobbágyok és a földesurak élete.</p> <p>A hűbéri lánc. Lovagi életmód, lovagi erények. Európa az első ezredfordulón.</p> <p>Az iszlám vallás megjelenése és alapvető tanításai. Az iszlám hódítása és a keresztény világ.</p> <p>A keresztes hadjáratok kora. A távolsági kereskedelem vízen és szárazföldön.</p> <p>Szentföldi keresztény államok és lovagrendek.</p> <p>A középkori városok. A céhek feladatai és működésük.</p> <p>Középkori katedrálisok. A romanika és a gótika.</p> <p>A középkori iskola. A kódexek</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A középkori élet színtereinek, főbb jellemzőinek megismerése. <i>(Pl. lovagi vár, szerzetesi kolostor, városi katedrális felépítésének, az egyes részek funkciójának számba vétele képek alapján.)</i> – Ismeretek gyűjtése az érett középkorról. <i>(Pl. a lovagrendek címereinek, jelképeinek összevetése, a reneszánsz stílus jegyeinek megfigyelése festmények, szobrok és épületek képeinek segítségével.)</i> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Társadalmi csoportok jellegzetességeinek felismerése, összevetése. <i>(Pl. a szerzetesrendek legfontosabb jellegzetességeinek ismerete; társadalmi csoportok [szerzetesek, lovagok] közös jellemzői.)</i> – A középkori városok jellegzetességeinek számbavétele, magyarázata, az életmód jellemzői. <i>(Pl. képek és térképek segítségével megértetni, miért az adott helyen alakultak ki a középkori városok.)</i> – Kérdések megfogalmazása egyszerű írásos források alapján. <i>(Pl. a könyvnyomtatás elterjedésének jelentősége a kultúrában.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A középkori életmód ismertetése szóban vagy játékos formákban. <i>(Pl.</i> 	<p><i>Hittan:</i> Szentek legendái. Egyháztörténet.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> középkori témájú mesék, mondák a királyokról, lovagokról, földesurakról.</p> <p><i>Idegen nyelvek:</i> a híresebb középkori városok nevének helyes kiejtése a tanult nyelven.</p> <p><i>Matematika:</i> az „arab” számok eredete.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> A középkori építészet, a román és a gótikus stílus jellemzői; középkori freskók, táblaképek, üvegablakok és oltárszobrok. Reneszánsz paloták. A reneszánsz nagy mesterei.</p> <p><i>Ének-zene:</i> gregorián énekek, a reneszánsz zene.</p> <p><i>Testnevelés és sport:</i> érdekességek a testedzés történetéből – a parasztnépzaj, lovagi játékok.</p> <p><i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> Részletek népszerű</p>

<p>világa és a könyvnyomtatás. Nagy középkori járványok.</p> <p>A reneszánsz és a humanizmus. Világi és egyházi címerek a középkorban.</p>	<p><i>apródból lovag – a lovaggá válás folyamatának megbeszélése dramatizált formában)</i></p> <p>– Események, történések dramatikus megjelenítése. (Pl. <i>hűbéri eskü, lovaggá avatás.</i>)</p> <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <p>– A középkori birodalmak térképen való elhelyezése. (Pl. <i>a Frank Birodalom, a Bizánci Császárság.</i>)</p> <p>– Az időszalag használatának, valamint a tanult évszámokkal való számítás gyakorlása. (Pl. <i>a tanult események elhelyezése az időszalagon.</i>)</p>	<p>játékfilmekből (pl. <i>Mel Gibson: A rettenthetetlen; Luc Besson: Jeanne d’Arc. Ridley Scott: Mennyei királyság.</i>)</p> <p><i>Dráma és tánc:</i> Shakespeare 1-2 műve (pl. <i>Rómeó és Júlia, Szentivánéji álom.</i>)</p>
<p>Értelmező kulcsfogalom</p>	<p>Történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalom</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoportok, életmód, város, falu, gazdaság, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, politika, állam, államforma, politika, állam, államforma, királyság, császárság, egyeduralom, birodalom, vallás, vallásüldözés, kultúra, <i>Apostoli Szentszék, pápai állam.</i></p>	
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> középkor, uradalom, hűbérúr, hűbéres, vár, jobbágy, robot, majorság, iszlám, <i>esperes, plébános, káplán, apát, szerzetes, eretnek, kolostor, monostor, kódex, lovag, lovagrend, középkori város, céh, járvány, távolsági kereskedelem, könyvnyomtatás. római katolikus egyház, görögkeleti (ortodox) egyház, kolostori, káptalani és plébániai iskola, címerpajzs, sisakdísz, sisaktakaró, pajzstartó, jelmondat, tiara, mitra, pallium.</i></p> <p><i>Személyek:</i> Nagy Károly, Mohamed, Szent Benedek, <i>Szent Márton, Szent Bernát, Szent Ferenc, Szent Domonkos, Joann Gutenberg.</i></p> <p><i>Topográfia:</i> Bizánci Császárság, Frank Birodalom, Mekka, Arab Birodalom, <i>Egyházi Állam, Német-Római Császárság. Jeruzsálemi Királyság, Monte Cassino, Szombathely.</i></p> <p><i>Évszámok:</i> 529 (<i>Monte Cassino, az első bencés alapítás</i>), 622 (Mohamed „futása”), 639 (<i>Jeruzsálem arab kézbe kerül</i>), 756 (<i>Kis Pipin adománya, az Egyházi Állam születése</i>), 800 (Nagy Károly császár), 1096 (<i>az első keresztes hadjárat kezdete</i>), 1099 (<i>Jeruzsálem visszafoglalása</i>), 1217-1218 (<i>magyar keresztes hadjárat</i>), XV. század (könyvnyomtatás).</p>	

<p>Tematikai egység</p>	<p>A magyarság történetének kezdetei.</p>	<p>Órakeret 9 óra</p>
<p>Előzetes tudás</p>	<p>Magyar népmesék, hazai nemzetiségek és más népek meséi, mesefajták; mondák, regék, legendák. Alsó tagozatos olvasmányok a hun-magyar mondakörből, a vérszerződésről, a honfoglalásról, Szent Istvánról.</p>	

<p>A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai</p>	<p>Az országalapítók és -építők (uralkodók és a közemberek) munkájának és emlékének megbecsülése, a közösségi összefogás, áldozatkészség és helytállás erejének felismerése a haza építésében és védelmében. Hazánk európai keresztény államközösségbe való sikeres beilleszkedésének az értékelése, a keresztény értékrend máig ható elemeinek és azok jelentőségének elfogadása. Az utókor a korszak szereplőit a közösség érdekében tett cselekedeteik alapján értékeli. A magyarság múltjának megismerése, feldolgozása, a tények és a vitatott kérdések (eredet, rokonság stb.) együttes feltárásával is. Mondák és valóság közötti kapcsolatok és ellentmondások felismertetése. A kritikai gondolkodás fejlesztése különböző források feldolgozása és ütköztetése révén.</p>	
<p>Témák</p>	<p>Fejlesztési követelmények</p>	<p>Kapcsolódási pontok</p>
<p>Mondák, krónikák és történetek a magyarság eredetéről és vándorlásáról.</p> <p>A magyar nyelv finn-ugor eredete. Nyelvrokonaink.</p> <p>Nomád életmód a sztyeppén.</p> <p>Uráltól a Kárpát medencéig.</p> <p>Az ősi magyar társadalom, hitvilág és harcmódor.</p> <p>Honfoglalás és letelepedés a Kárpát-medencében.</p> <p>A kalandozó hadjáratok.</p> <p>Amiről a nyelvünk mesél.</p> <p>Honfoglalás kori emlékek lakóhelyünkön. /Múzeumlátogatás/</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A magyar őstörténetre vonatkozó ismeretek szerzése különböző típusú forrásokból. (Pl. a rovásírásos ABC megismerése.) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Forrásütköztetés a honfoglaló magyarok életmódjára vonatkozó ismeretek megbeszélése során (Pl. az ősi magyar hitvilág és az új vallás összehasonlítása.) <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Beszámoló, kiselőadások tartása. (Pl. Csaba királyfi, a vérszerződés, a fehér ló mondája.) – Rekonstrukciós rajzok elemzése. (Pl. az ősi magyar öltözködés, lakhely, szerszámok és fegyverek.) <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Történelmi mozgások megragadása. (Pl. a honfoglalás útvonalai.) 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> A hun-magyar mondakör. Részletek magyar szentek legendáiból.</p> <p><i>Természetismeret:</i> a Kárpát-medence tájegységei, gazdaságföldrajzi jellegzetességeik.</p> <p><i>Ének-zene:</i> a magyar népzene régi rétegű és új stílusú népdalai, a népi tánczene.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> Festmények, szobrok és filmek a magyar mondavilágról, a vérszerződésről, a honfoglalásról és az államalapításról. Népvándorlás kori tárgyak. A román stílus hazai emlékei.</p> <p><i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> részletek népszerű játékfilmekből. (Pl. Koltay Gábor: Honfoglalás;)</p>

Értelmező kulcsfogalom	Változás és folyamatosság, történelmi forrás, tény és bizonyíték, értelmezés, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, felemelkedés, lesüllyedés, életmód, gazdaság, termelés, politika, államszervezet, törvény, adó, keresztény vallás, vallásüldözés, kultúra.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak: hun, finnugor, félnomád életmód, törzs, nemzetség, nagycsalád, fejedelem, táltos, honfoglalás, kalandozás, Személyek: Attila, Álmos, Árpád. Topográfia: Urál, Levédia, Etelköz, Vereckei-hágó, Kárpát-medence, Erdély. Évszámok: IX. század (Etelköz), 895–900 (a honfoglalás),</i>

6. évfolyam

Óraszám: 111 óra/év
3 óra/hét

Az éves óraszám felosztása

	Témakör	Óraszám
1.	Az Árpádok kora	18 óra
2.	A Magyar Királyság virágkora	20 óra
3.	A világ és Európa a kora újkorban	13 óra
4.	Magyarország a kora újkorban	20 óra
5.	A forradalmak és a polgárosodás kora Európában és Magyarországon	36 óra
	Év eleji és év végi ismétlés	4 óra

Tematikai egység	Az Árpádok kora	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	Magyar népmesék, hazai nemzetiségek és más népek meséi, mesefajták; mondák, regék, legendák. Alsó tagozatos olvasmányok a hun-magyar mondakörből a letelepedésről, Szent Istvánról és az államalapításról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az országalapítók és -építők (uralkodók és a közemberek) munkájának és emlékének megbecsülése, a közösségi összefogás, áldozatkészség és helytállás erejének felismerése a haza építésében és védelmében. Hazánk európai keresztény államközösségbe való sikeres	

	beilleszkedésének az értékelése, a keresztény értékrend máig ható elemeinek és azok jelentőségének elfogadása. Az utókor a korszak szereplőit a közösség érdekében tett cselekedeteik alapján értékeli. A magyarság múltjának megismerése, feldolgozása, a tények és a vitatott kérdések (eredet, rokonság stb.) együttes feltárásával is. Mondák és valóság közötti kapcsolatok és ellentmondások felismertetése. A kritikai gondolkodás fejlesztése különböző források feldolgozása és ütköztetése révén.	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>Géza fejedelem és a magyar nép megtérése.</p> <p>Szent István király és a keresztény magyar állam megalapítása.</p> <p>Szent László és Könyves Kálmán a keresztény magyar állam megerősítői.</p> <p>Virágzó szerzetesi élet a középkori Magyarországon.</p> <p>A tatárjárás és az ország újjáépítése. Az utolsó Árpádok.</p> <p>A magyar címer kialakulása.</p> <p>A Magyar Szent Korona és a koronázási jelvények.</p> <p>Magyar szentek, szent magyarok.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A keresztény magyar állam születésére vonatkozó ismeretek szerzése különböző típusú forrásokból. (Pl. a koronázási ékszerek történetének megismerése.) – Történetek megismerése és feldolgozása. (Pl. Szent István és Szent László legendáiból.) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Forrásütköztetés a honfoglaló magyarok életmódjára vonatkozó ismeretek megbeszélése során (Pl. az ősi magyar hitvilág és az új keresztény vallás összehasonlítása.) – Történelmi személyiség jellemzése (pl. Szent István király Intelmeinek rövid részletei alapján). <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Rekonstrukciós rajzok elemzése. (Pl. a középkori magyar öltözködés, lakhely, szerszámok és fegyverek.) <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Történelmi mozgások megragadása. (Pl. Julianus barát keleti vándorlásának útvonalai.) – Kronológiai adatok rendezése. (Pl. a jelentősebb Árpád-házi uralkodók elhelyezése az időszalagon.) 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Részletek magyar szentek legendáiból. Katona József: Bánk bán.</p> <p><i>Természetismeret:</i> a Kárpát-medence tájegységei, gazdaságföldrajzi jellegzetességeik.</p> <p><i>Ének-zene:</i> a magyar népzene régi rétegű és új stílusú népdalai, a népi tánczene.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> Festmények, szobrok és filmek a magyar kereszténység felvételéről, az államalapításról. Középkori tárgyak. A román stílus hazai emlékei.</p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> részletek népszerű játékfilmekből. (Pl. Koltay Gábor: István, a király.)</p>

Értelmező kulcsfogalom	Változás és folyamatosság, történelmi forrás, tény és bizonyíték, értelmezés, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, felemelkedés, lesüllyedés, életmód, gazdaság, termelés, politika, <i>keresztény magyar állam</i> , királyság, államszervezet, törvény, adó, keresztény vallás, vallásüldözés, kultúra.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> Vármegye, tized, ispán, tatár, kun, <i>pálos rend, egyházmegye, főegyházmegye, Szent Korona, Szent Jobb.</i> <i>Személyek:</i> Szent István, I. András, I. Béla, Szent Gellért, Szent László, IV. Béla, <i>Szent Erzsébet, Szent Kinga, Szent Margit, Boldog Özséb, Szent Piroska.</i> <i>Topográfia:</i> Kárpát-medence, Erdély, <i>Pannonhalma, Esztergom, Kalocsa, Veszprém, Székesfehérvár, Buda, Muhi.</i> <i>Évszámok:</i> 996 (<i>első magyar bencés alapítás, Pannonhalma</i>), 997–(1000)–1038 (Szent István uralkodása), 1077 (Szent László trónra lépése), <i>1235-1236, 1238 (Julianus barát útjai)</i> , 1241–1242 (a tatárjárás), <i>1262 (a magyar pálos rend megalakulása)</i> , 1301 (az Árpád-ház kihalása).

Tematikai egység	A Magyar Királyság virágkora		Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Mesék, mondák és valós történetek az <i>Anjoukról</i> és Hunyadiakról. A nándorfehérvári győzelem és a török háborúk hősei.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A királyokat vagy uralkodókat a történetekben megismert személyes tulajdonságok és a kor kihívásaira adott (a társadalom életére hatást gyakorolt) válaszaik eredményessége, illetve önfeláldozó, <i>a közjavát szolgáló</i> magatartásuk alapján őrzi meg a történelmi emlékezet. A törökellenes harcok máig ható példája. Az összefogás jelentősége, hiányának katasztrófája. A történelmi személyiség szerepének, jelentőségének felismerése, személyek, csoportok tetteinek megindokolása. Történetek mesei és valóságos elemeinek megkülönböztetése. Képi és írásos források szövegének megértése, értelmezése.		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
A királyi hatalom megerősítése I. Károly idején. Nagy Lajos, a lovagkirály. <i>Jelentősebb hadjáratai és főbb törvényei.</i> <i>A középkori magyar egyházszerkezet kiépülése.</i> Luxemburgi Zsigmond a király és császár. Az új magyar főváros: Buda.	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> – Információk szerzése, rendszerezése és értelmezése szöveges és képi forrásokból. (<i>Pl. I. Károly politikai és gazdasági intézkedése írásos és képi források felhasználásával.</i>) – Történeti események feldolgozása mai szövegek és rövid korabeli források alapján. (<i>Pl. a nándorfehérvári győzelem.</i>)	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Mondák az Anjou királyokról és Luxemburgi Zsigmondról. Népmesék és mondák Mátyás királyról. Arany János: Toldi. Arany János balladáit. <i>Ének-zene:</i> Reneszánsz zene Mátyás király udvarából.	

<p><i>Az első török és huszita háborúk.</i></p> <p>Hunyadi János török és huszita ellenes harcai.</p> <p>A nándorfehérvári diadal.</p> <p>Hunyadi Mátyás uralkodása, cseh és török háborúi.</p> <p>Hunyadi Mátyás reneszánsz udvara és könyvtára.</p> <p>Élet-halál harc a törökkel a Jagelló királyok idején.</p> <p>A Mohácsi vereség.</p> <p><i>A magyar egyház honvédő szerepe.</i></p> <p>Két király Magyarországon. Buda eleste.</p>	<p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Lelet és rekonstrukció összevetése. (Pl. egy vár makettje és romjai.) <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Tanulói kiselőadások tartása. (Pl. Élet a középkori Budán.) – Uralkodók és politikájuk jellemzése. (Pl. a lovagkirály külső és belső tulajdonságai.) <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Szinkronisztikus vázlat készítése (pl. a XIV-XV. századi egyetemes és magyar történelmi eseményeiről). – Történelmi mozgások megragadása. (Pl. Hunyadi János támadó hadjáratainak útvonalai.) – Kronológiai adatok rendezése. (Pl. A török háborúk eseményeinek elhelyezése időszalagon.) 	<p><i>Vizuális kultúra:</i> A gótikus és a reneszánsz stílus építészeti emlékei Magyarországon. A középkori Buda műemlékei. Mátyás visegrádi palotája. Nagy Lajos király diósgyőri vára. A Képes Krónika és Mátyás reneszánsz Corvinái.</p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> Jankovics Marcel: Magyar népmesék sorozat.</p>
<p>Értelmező kulcsfogalom</p>	<p>Változás és folyamatosság, történelmi forrás, tény és bizonyíték, értelmezés, történelmi nézőpont.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalom</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, felemelkedés, lesüllyedés, életmód, város, gazdaság, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, adó, politika, állam, törvény, királyság, vallás, kultúra, honvédelem,, „Magyarország a kereszténység védőpajzsa”.</p>	
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> aranyforint, nádor, nemes, ősiség és kilenced törvénye, kormányzó, végvár. <i>Személyek:</i> I. Károly, I. (Nagy) Lajos, Luxemburgi Zsigmond, Hunyadi János, Kapisztrán Szent János, Beriszló Péter veszprémi püspök, II. Lajos, Tomori Pál kalocsai érsek, Hunyadi Mátyás, I. Szulejmán. <i>Topográfia:</i> Nikápoly, Várna, Rigómező, Nándorfehérvár, Visegrád, Diósgyőr, Mohács,. <i>Évszámok:</i> 1308 (I. Károly), 1453 (Konstantinápoly eleste), 1456 (Nándorfehérvár), 1458-1490 (Hunyadi Mátyás uralkodása), 1526 (a mohácsi vereség).</p>	

<p>Tematikai egység</p>	<p>A világ és Európa a kora újkorban</p>	<p>Órakeret 13 óra</p>
<p>Előzetes tudás</p>	<p>Olvasmányok a földrajzi felfedezésekről, elsősorban Kolumbuszról, valamint a felfedezések előtti Amerikáról. Iskolai ismeretek a protestáns</p>	

	vallásokról és <i>a katolikus megújulásról</i> . Olvasmány vagy filmélmények <i>a korszak nagy szentjeiről</i> , nagy uralkodóiról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az emberi alkotótevékenység, kezdeményezőképeség (tudományos felfedezések és technikai találmányok stb.) a gazdasági fejlődés meghatározó elemei. A felfedezők, újítók töretlen hite, szilárd akarata és kitartása záloga a sikerességnek. A fejlettebb népek, államok erőfölényük birtokában leigázhatják, gyarmatosítják a fejletlenebbeket. Az államok közötti és társadalmon belüli konfliktusok nem egyszer forradalomhoz vagy háborúhoz vezetnek, melyek jelentős emberáldozatokkal járnak. A földrajzi felfedezések jelentőségének és hatásának felismerése az európai és amerikai életmódra. A XVI-XVII. századi <i>vallási megújulási mozgalmak</i> okainak és jelentőségének megértése. Élményszerű ismeretek szerzése a kora újkori „fényes udvarokról”. Információkat gyűjtése, képi és szöveges források együttes kezelése, a történelmi és földrajzi atlasz együttes használata. Párhuzamok keresése megismert történelmi élethelyzetek, események és mai életünk között.	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>A nagy földrajzi felfedezések okai, céljai és eredményei.</p> <p>A világkereskedelem kialakulása.</p> <p>Hódítók és meghódítottak. A felfedezések hatása az európaiak és amerikai őslakók életre.</p> <p>A reformáció.</p> <p>A katolikus megújulás kezdete.</p> <p>Reform-pápák és új szerzetesi közösségek a megújulás szolgálatában.</p> <p>Az alkotmányos királyság létrejötte Angliában.</p> <p>A francia Napkirály udvara.</p> <p>Nagy Péter és az Orosz Birodalom születése.</p> <p>A felvilágosodás kora. Nagy</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Információk szerzése és rendszerezése tanári elbeszélés, tankönyvi szövegek és képek alapján. <i>(Pl. a Kolumbusz előtti Európán kívüli világról.)</i> – Következtetések levonása a feldolgozott információkból. <i>(Pl. a reformáció okai vagy a katolikus megújulás főbb újításai korabeli források alapján.)</i> – Írásos vagy rajzos vázlat elemzése. <i>(Pl. a királyi önkényuralom és az alkotmányos királyság jellemzői.)</i> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Különbségek azonosítása egy-egy történelmi jelenség kapcsán <i>(pl. a felfedezések okainak és céljai)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Beszámolók készítése. <i>(Pl. egy felfedező útja.)</i> – Saját vélemény megfogalmazása <i>(pl. a katolikus megújulás fontosságáról).</i> 	<p><i>Hittam:</i> <i>Egyháztörténet.</i></p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> A barokk templomok külső-belső arculata. A barokk stílus jellegzetességei. A versailles-i palota és a barokk Róma legnagyobb mesterei.</p> <p><i>Ének-zene:</i> a barokk és a klasszikus zene néhány mestere.</p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> részletek népszerű játékfilmekből <i>(pl. Ridley Scott: A Paradicsom meghódítása; Eric Till: Luther; Roland Joffé: A missió; Luigi Magni: Legyetek jók, ha tudtok;</i></p> <p><i>Dráma és tánc:</i> Molière 1-2 műve <i>(pl.</i></p>

<p>felvilágosult gondolkodók.</p> <p><i>Új eszmék támadása. A jezsuita rend eltörlése.</i></p> <p>Az észak-amerikai gyarmatok függetlenségi harca. Az Egyesült Államok létrejötte.</p> <p>Az új amerikai köztársaság politikai rendszere.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Összehasonlító táblázatok készítése (pl. a katolikus és protestáns vallások különbségeiről). <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A korszak néhány kiemelt eseményének elhelyezése az időszalagon. – Néhány kiemelt esemény megjelölése kontúrtérképen. (Pl. a felfedező utak és az első gyarmatok.) 	<p><i>Tudós nők, Kényeskedők).</i></p>
<p>Értelmező kulcsfogalom</p>	<p>Történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás, értelmezés, jelentőség.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalom</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, felemelkedés, lesüllyedés, életmód, város, gazdaság, termelés, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gyarmatosítás, politika, állam, államszervezet, alkotmányos királyság, köztársaság, parlamentarizmus, birodalom, vallás, vallásüldözés.</p>	
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> újkor, felfedező, gyarmat, manufaktúra, reformáció, protestáns, jezsuita, katolikus megújulás, felvilágosodás, alkotmány, <i>jezsuiták, piaristák.</i></p> <p><i>Személyek:</i> Kolumbusz, Luther, Kálvin, Cromwell, XIV. Lajos, <i>Morus Szent Tamás, Loyolai Szent Ignác, Kalazanci Szent József.</i></p> <p><i>Topográfia:</i> Amerika, Versailles, London, Trdent (Trento).</p> <p><i>Évszámok:</i> 1492 (Kolumbusz), 1517 (Luther fellépése), <i>1545–1563 (Tridenti Zsinat).</i></p>	

Tematikai egység	Magyarország a kora újkorban	Órakeret 20 óra
<p>Előzetes tudás</p>	<p>Magyarország felemelkedése és jelentős európai hatalommá válása. A törökellenes küzdelmek kezdetei. A Hunyadiak kora. Hazánk a XV. század végén, XVI. század elején. A török előretörés. A mohácsi vereség.</p>	
<p>A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai</p>	<p>A nemzeti öntudat erősítése a hódítókkal szembeni védekezés, a hősi önfeláldozás példáin keresztül. A közösségek széthúzása gyengíti a társadalom védekező képességét a hódítással szemben, az összefogás és az egységes fellépés azonban még egy vereség esetén is a behódolás helyett kiegyezést eredményezhet.</p> <p>A török terjeszkedés megállítását jelentőségének belátása hazánk és Európa szempontjából. Annak érzékelése, hogy két nagyhatalom közötti helyzetünk fokozott terhet rótt a társadalom minden rétegére. A vallási és politikai megosztottság következményeinek megértése. Annak észrevétele, hogy az egyeduralkodói törekvések saját céljával ellentétes hatást válthatnak ki. <i>A reformáció magyarországi okai és a magyar katolikus megújulás.</i> Az igény felkeltése múzeumok, várak felkeresésére határokon innen és túl.</p>	

Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p><i>A reformáció okai és következményei Magyarországon.</i></p> <p>Három részre szakadt ország élete. Katolikusság helyzete Erdélyben és a hódoltságban.</p> <p>Végvári harcok – végvári hősök. A nagy várháborúk kora.</p> <p><i>Oláh Miklós és a magyar katolikus megújulás kezdetei.</i></p> <p>Az Erdélyi Fejedelemség aranykora <i>Báthory István</i> és <i>Bethlen Gábor</i> idején.</p> <p><i>Pázmány Péter</i> és a magyar katolikus megújulás virágkora.</p> <p><i>Magyar katolikus arisztokrácia a megújulás szolgálatában.</i></p> <p>Magyarország török alóli felszabadítása.</p> <p><i>XI. Ince pápa szerepe az ország felszabadításában.</i></p> <p>A Rákóczi-szabadságharc.</p> <p><i>A katolikus II. Rákóczi Ferenc fejedelem hite.</i></p> <p>Az ország újjáépítése és benépesítése III. Károly korában.</p> <p><i>Az egyházi szervezet helyreállítása az egykori hódoltságban.</i></p> <p><i>Kiemelkedő jelentőségű főpapok az újjáépítésben.</i></p> <p>Mária Terézia uralkodása és intézkedései.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Információgyűjtés, rendszerezés a tankönyvből és olvasókönyvekből (pl. a végvári katonák életéről). – Életmódtörténeti ismeretek gyűjtése. (Pl. a kor jellegzetes magyar, német és török ruházódása. A végvári hősök címerei). <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A három országrész jellegzetességeinek összevetése. – A személyiség szerepe a történelemben: (Pl. <i>Pázmány Péter, Báthory István, Zrínyi Miklós, Esterházy Miklós, II. Rákóczi Ferenc</i> élete, pályaképe.) <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Kiselőadás tartása a reformáció hatásairól, a katolikus megújulás eredményeiről (Pl. kulturális hatásuk elemzése.) <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Történelmi térkép elemzése. (Pl. információk gyűjtése a három részre szakadt ország térképének segítségével.) – Történelmi mozgások megragadása. (Pl. A felszabadító hadjáratainak útvonalai.) 	<p><i>Hittam:</i></p> <p><i>Egyháztörténet.</i></p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Gárdonyi Géza: Egri csillagok. Arany János: Szondi két apródja. Arany János balladáit.</p> <p><i>Ének-zene:</i> Népdalok a török korból, kuruc dalok. A barokk zene. A tárogató.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> Jelentősebb barokk műemlékek Magyarországon. Az erdélyi építészet jellegzetességei. A török hódoltság műemlékei: mecsetek és fürdők.</p> <p><i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> Részletek népszerű játékfilmekből. (Pl. <i>Várkonyi Zoltán: Egri csillagok. Bán Frigyes: Rákóczi hadnagya.</i></p>

A felvilágosult II. József császár és rendeletei. A pápa és a császár ellentéte.		
Értelmező kulcsfogalom	Történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, tény és bizonyíték, értelmezés, történelmi nézőpont.	
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, felemelkedés, lesüllyedés, nemzetiség, népességfogyás, életmód, város, gazdaság, termelés, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, adó, politika, állam, államszervezet, rendelet, birodalom, vallás, vallásüldözés.	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> végvár, hódoltság, szultán, szpáhi, janicsár, kuruc, labanc, hajdú, úrbér, jobbágyrendelet, zsellér, betelepítés, <i>kassai vértanúk</i></p> <p><i>Személyek:</i> Dobó István, Bocskai István, <i>Báthory István</i>, Bethlen Gábor, Zrínyi Miklós, II. Rákóczi Ferenc, Mária Terézia, <i>Pázmány Péter</i>, <i>Esterházy Miklós</i>, <i>Esterházy Pál</i>, <i>Koháry István</i>, <i>XI. Ince</i>, <i>Padányi Bíró Márton</i>, <i>Esterházy Károly</i>, <i>Migazzi Kristóf</i>.</p> <p><i>Topográfia:</i> Pozsony, Bécs, Erdélyi Fejedelemség, Eger, Gyulafehérvár, Debrecen.</p> <p><i>Évszámok:</i> 1541 (Buda török kézen), 1552 (a „nagy várháborúk éve”), 1616 (Pázmány esztergomi érsekségének kelte), 1686 (Buda visszavívása), 1703–1711 (a Rákóczi-szabadságharc), 1740–1780 (Mária Terézia).</p>	

Tematikai egység	A forradalmak és a polgárosodás kora Európában és Magyarországon	Órakeret 36 óra
Előzetes tudás	Ismeretek olvasmányok és filmek alapján a francia forradalomról és Napóleonnól. A gőz szerepe az első ipari forradalomban. Olvasmányok Széchenyiről, a Lánchídról és Kossuthról. Alsó tagozatos olvasmányok az 1848–49-es forradalomról és szabadságharcról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A polgárosodással párhuzamosan az egyenlőség, szabadság, testvériség eszméinek együttese nagy társadalmi mozgósító erővel hat. A jelentős társadalmi és gazdasági átalakulásoknak egyaránt vannak győztesei és vesztesei, e folyamat vizsgálata feltárhatja a személyes és közösségi sors közötti összefüggéseket. Az utókor nézőpontjából az válik történelmi személyiséggé, hőssé vagy mártírrá, aki a személyes érdekei elé a közösség hosszú távú érdekeit helyezi.</p> <p>A középkori államok és a polgári nemzetállamok közti különbség megértése. A polgári nemzetállammá válás békés és erőszakos útjainak értékelése. A reformkor, a forradalom és a szabadságharc tanításának során hazafiságra nevelés. A korszak nagy történelmi személyiségei példamutató életének és munkásságának megismerése és értékelése. A reformkor legjelentősebb eredményeinek megismerése, és ezek jelentőségének értékelése a korábbi magyarországi és az európai viszonyok tükrében. A történelmi forrásokon túl más tárgyak ismereteinek, információinak felhasználása. Következtetések levonása történelmi térképek segítségével.</p>	

Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>A francia polgári forradalom és vívmányai.</p> <p>A jakobinus terror. A forradalom felfalja saját gyermekeit.</p> <p><i>Az üldözött katolikus egyház a francia forradalom idején.</i></p> <p>Bonaparte Napóleon felemelkedése és bukása.</p> <p><i>Bonaparte Napóleon visszaállítja a francia katolikus egyházat.</i></p> <p>A napóleoni kor nagy csatái és hadvezérei.</p> <p>Az ipari forradalom első feltalálói és találmányai.</p> <p><i>Katolikus egyház a Szent Szövetség korában.</i></p> <p>Széchenyi István fellépése, a reformkor kezdete.</p> <p>A reformkori rendi országgyűlések fő kérdései.</p> <p>Kossuth Lajos programja és szerepe a reformkorban.</p> <p><i>Magyar egyház a 19. század első felében. Az egyház és a reformtörekvések.</i></p> <p>Az 1848. március 15-i pesti forradalom.</p> <p>Az 1848. évi áprilisi törvények. A törvények és a katolikus egyház.</p> <p>Az első független magyar</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <p>– Ismeretszerzés tanári elbeszélés és vázlatrajz alapján. <i>(Pl. II. József felvilágosult intézkedései, a jakobinus diktatúra eltörli, Napóleon visszaállítja a francia egyházat, Széchenyi és Kossuth reformkori tevékenysége.)</i></p> <p>– Következtetések levonása rövid közjogi forrásrészletekből. <i>(Pl. az USA függetlenségi nyilatkozata, az Emberi és polgári jogok nyilatkozatából, II. József türelmi rendeletéből, az 1848. évi áprilisi törvényekből, a márciusi ifjak 12 pontjából.)</i></p> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <p>– Változások és hatásaik nyomon követése. <i>(Pl. az angol gyarmati politika és hatása az USA függetlenségi törekvésekre, a katolikus egyház helyzetének változása a felvilágosodás, a francia forradalom, a napóleoni korszak és a szent szövetségi korszak idején, az 1848-as pesti forradalom hatása az utolsó rendi országgyűlés munkájára, a szabadságharc bukásának következményei.)</i></p> <p>– Érvekkel alátámasztott vélemény megfogalmazása. <i>(Pl. Robespierre zsarnok vagy forradalmár? Napóleon a francia egyház szabadságának visszaállítója, vagy a pápák fogságba vetője? Kossuth Lajos a „magyarok Mózese”, vagy az ország háborúba taszítója?)</i></p> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <p>– Tanulói kiselőadás jelentős</p>	<p><i>Hittan:</i></p> <p>Egyháztörténet.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Csokonai, Kölcsey, Vörösmarty és Petőfi versei. Jókai Mór: A kőszívű ember fiai.</p> <p><i>Természetismeret:</i> az iparfejlődés környezeti hatásai.</p> <p><i>Ének-zene:</i> Marseillaise, a nagy romantika mesterei. Erkel: Himnusz, Egressy Béni: Szózat, 1848-as dalok.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> a kort bemutató történeti festmények.</p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> részletek népszerű játékokból <i>(pl. Andrzej Wajda: Danton; Várkonyi Zoltán: A kőszívű ember fiai; Bereményi Géza: A Hídember).</i></p>

<p>minisztérium és tevékenysége.</p> <p>A szabadságharc kezdete. Az őszi és téli hadjárat hősei.</p> <p>Az 1849-es tavaszi hadjárat nagy csatái és hősei.</p> <p>Az orosz beavatkozás és a szabadságharc leverése. A megtorlás.</p> <p>Egyháziak részvétele a szabadságharcban. A megtorlás egyházi áldozatai.</p>	<p>történelmi személyiség életéről. (Pl. George Washingtonról, VI. és VII. Pius pápáról, Bonaparte Napóleonnól, Széchenyi Ferencről és Istvánról, Wesselényi Miklósról, Erdős Imréről.)</p> <p>– Saját vélemény megfogalmazása (pl. a felvilágosodás fontosságáról, a felvilágosodás ellentmondásairól, árnyoldalairól, II. József intézkedéseinek helyességéről, a szerzetesrendek feloszlatásáról, a francia forradalmi terrorról, a francia forradalmi ateizmusról, a forradalom egyházellenességéről).</p> <p>Tájékozódás időben és térben:</p> <p>– Jelentős események egymásra hatásának vizsgálata. (Pl. a francia forradalom hatása a francia katolicizmusra, a pesti forradalom hatása a pozsonyi rendi országgyűlés történéseire.)</p> <p>– Történelmi térkép elemzése. (Pl. információk gyűjtése a reformkori Magyarországot bemutató térkép segítségével.)</p> <p>– Történelmi mozgások megragadása. (Pl. Az 1848/49-es szabadságharc hadjáratainak útvonalai.)</p>	
<p>Értelmező kulcsfogalom</p>	<p>Történelmi idő, ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, értelmezés, jelentőség, történelmi nézőpont.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalom</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, forradalom, felemelkedés, lesüllyedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, gazdaság, termelés, erőforrás, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, királyság, köztársaság, államszervezet, hatalmi ág, parlamentarizmus, közigazgatás, nemzet, vallás, vallásüldözés.</p>	
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> népfelség elve, jakobinus, racionalizmus, ateizmus, konkordátum, polgári nemzet, ipari forradalom, tőkés, bérmunkás, kapitalizmus, rendi országgyűlés, alsótábla, felsőtábla, reformkor,</p>	

	<p>közteherviselés, cenzúra, sajtószabadság, választójog, felelős kormány, jobbágyfelszabadítás, honvédség, trónfosztás.</p> <p><i>Személyek:</i> XVI. Lajos, VI. Pius pápa, Robespierre, Napóleon, VII. Pius pápa, Watt, Széchenyi István, Kölcsey Ferenc, Wesselényi Miklós, Kossuth Lajos, Deák Ferenc, Petőfi Sándor, Batthyány Lajos, Jellasics, Görgei Artúr, Bem József., <i>Mednyánszky Cézár, Kreith Béla, Erdősi Imre.</i></p> <p><i>Topográfia:</i> Waterloo, Debrecen, Isaszeg, Világos, Arad.</p> <p><i>Évszámok:</i> 1773 (jezsuita rend eltörlése), 1780-1790 (II. József), 1781 (szerzetesrendek eltörlése), 1776 (USA Függetlenségi nyilatkozat), 1789 (a francia forradalom kezdete), 1801 (a francia katolikus egyház visszaállítása), 1815 (a waterlooi csata, Szent Szövetség), 1830 (a Hitel megjelenése, a reformkor kezdete), 1832–1836 (reformországgyűlés), 1848. március 15. (forradalom Pest-Budán), 1849. április 14. (a Függetlenségi nyilatkozat), 1849. október 6. (az aradi vértanúk kivégzése).</p>
<p>A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén</p>	<p>Az ókori, középkori és koraújkori egyetemes és magyar kultúrkinccs élményszerű megismerésével az egyetemes emberi értékek elfogadása, a családhoz, a lakóhelyhez, a nemzethez, <i>vallási közösséghez</i> való tartozás élményének személyes megélése.</p> <p>A múltat és a történelmet formáló, alapvető folyamatok, összefüggések felismerése (pl. a munka értékteremtő ereje) és egyszerű, átélhető erkölcsi tanulságok azonosítása.</p> <p>A korábbi korokban élt emberek, közösségek élet-, gondolkodás- és szokásmódjainak azonosítása.</p> <p>A tanuló ismerje fel, hogy a múltban való tájékozódást segítik a kulcsfogalmak és fogalmak, amelyek segítik a történelmi tájékozódás és gondolkodás kialakulását.</p> <p>Ismerje fel, hogy az utókor a nagy történelmi személyiségek, nemzeti hősök cselekedeteit a közjó, a közösségek érdekében végzett tevékenységek szempontjából értékeli.</p> <p>Tudja, hogy az egyes népeket vallásuk és kultúrájuk, életmódjuk alapján tudjuk megkülönböztetni. Ismerje fel, hogy a vallási előírások, valamint az államok által megfogalmazott szabályok döntő mértékben befolyásolhatják a társadalmi viszonyokat és a mindennapokat.</p> <p>Tudja, hogy a történelmi jelenségeket, folyamatokat társadalmi, gazdasági tényezők együttesen befolyásolják.</p> <p>Tudja, hogy az emberi munka nyomán elinduló termelés biztosítja az emberi közösségek létfenntartását. Ismerje fel a társadalmi munkamegosztás jelentőségét, amely az árutermelés és pénzgazdálkodás, illetve a városiasodás kialakulásához vezet.</p> <p>Tudja, hogy a társadalmakban eltérő jogokkal rendelkező és eltérő vagyoni helyzetű emberek alkotnak rétegeket, csoportokat.</p> <p>Tudja, hogy az eredettörténetek, a közös szokások és mondák erősítik a közösség összetartozását, egyben a nemzeti öntudat kialakulásának alapjául szolgálnak.</p> <p>Tudja, hogy a társadalmi, gazdasági, politikai és vallási küzdelmek számos esetben összekapcsolódnak. Ismerje fel ezeket egy-egy történelmi probléma vagy korszak feldolgozása során.</p>

	<p>Legyen képes különbséget tenni a történelem különböző típusú forrásai között, és legyen képes a korszakra jellemző képeket, tárgyakat, épületeket felismerni.</p> <p>Legyen képes a történetek a feldolgozásánál a tér- és időbeliség azonosítására, a szereplők csoportosítására fő- és mellékszereplőkre, illetve a valós és fiktív elemek megkülönböztetésére. Ismerje a híres történelmi személyiségek jellemzéséhez szükséges kulcsszavakat, cselekedeteket.</p> <p>Legyen képes a tanuló történelmi ismeretét meríteni hallott és olvasott szövegekből, különböző médiumok anyagából.</p> <p>Legyen képes emberi magatartásformák értelmezésre, információk rendezésére és értelmezésére, vizuális vázlatok készítésére.</p> <p>Legyen képes információt gyűjteni adott témához könyvtárban és múzeumban; olvasmányairól készítsen lényegyet kiemelő jegyzetet. Képes legyen szóbeli beszámolót készíteni önálló gyűjtőmunkával szerzett ismereteiről, és kiselőadást tartani.</p> <p>Ismerje az időszámítás alapelemeit (korszak, évszázad, évezred) tudjon ez alapján kronológiai számításokat végezni. Ismerje néhány kiemelkedő esemény időpontját.</p> <p>Legyen képes egyszerű térképeket másolni, alaprajzot készíteni. Legyen képes helyeket megkeresni, megmutatni térképen, néhány kiemelt jelenség topográfiai helyét megjelölni vaktérképen, valamint távolságot becsülni és számítani történelmi térképen.</p> <p>Legyen képes saját vélemény megfogalmazása mellett mások véleményének figyelembe vételére.</p>
--	--

7–8. évfolyam

Az alapfokú oktatást záró két osztály *történelemtanításában* már lehetőség van a múltat a korábbinál összetettebben, teljesebben, az általánosítás magasabb szintjét megragadva, sokoldalúbb összefüggésekbe ágyazva bemutatni. Az ebben a képzési szakaszban belépő *társadalmi és állampolgári ismeretek* a történelemmel együtt a korábbiaknál nagyobb lehetőséget kínálnak az állampolgárságra, demokráciára nevelésre. A nemzeti azonosságtudatra és a hazafiságra nevelés követelménye pedig Trianon utáni történelmünkben a határon túli magyarság sorsát nemzetünk múltjának és jelenének részeként kívánja tárgyalni. Fontos az európai integráció és a globalizáció folyamatának összeegyeztetése az egészséges nemzeti azonosságtudat kialakításával és ápolásával. A kulcskompetenciák közül a szociális és állampolgári kompetencia készíti elő tanulóinkat a közügyekben való részvételre. Ez elsősorban a társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek keretében valósul meg. Tárgyunkon keresztül is elérendő fontos cél a hatékony, önálló tanulás és a történelmi ismeretek önálló elsajátítása képességének mind magasabb szintre emelése is.

A 7–8. évfolyamon a tanulók már elvont fogalmi gondolkodásra is képessé válnak. Az alsóbb évfolyamokra jellemző, a múltat megjelenítő történettanításnál ez már jobban közelít a történelelemzés irányába. Mindez nem jelenti azonban azt, hogy a képszerűség elvét és igényét teljességgel sutba dobjuk, de mindenképpen törekednünk kell arra, hogy a

tanulókkal a történelem elemzésének alapvető módszereit elsajátíttassuk. A két osztály anyaga az elmúlt másfél évszázad történelmét dolgozza fel. A társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretekkel együtt egyrészt felkészíti tanítványainkat arra, hogy megértsék saját korukat, másrészt, hogy a jelenben felmerülő kérdésekre főként a közelmúlt történelmében keressenek és kapjanak válaszokat. Legalább ennyire fontos azonban az is, hogy a demokrácia értékeinek bemutatásával felkészítsük őket a felelős állampolgári létre és a demokratikus közéletben való tudatos részvételre.

A társadalmi és állampolgári ismeretek – mint szocializációs hatású témaköröket átfogó tartalmi terület – természetes módon kapcsolódik a NAT-ban megfogalmazott valamennyi általános fejlesztési feladathoz. Ez a lehetősége abból fakad, hogy a jelenben való eligazodásra igyekszik felkészíteni a tanulókat. Olyan tartalmakat visz be az oktatásba, amelyek a hétköznapokban közvetlenül hasznosítható tudást eredményeznek. Olyan készségek fejlesztését célozza, amelyek – miként az összes kulcskompetencia – széles körben hasznosíthatók az iskolán kívüli életben is. A témakörök feldolgozása hozzájárul a *szociális és állampolgári*, valamint a *kezdeményezőkétség és vállalkozási kompetencia* fejlesztéséhez. Az általános nevelési célok közül jelentős mértékben segíti az állampolgárságra és demokráciára való nevelést, a másokért való felelősségvállalás és az önkéntesség gondolatának elmélyülését a tanulóknál, a gazdasági és a pénzügyi nevelést, valamint kisebb mértékben a pályaaorientációt is.

Az általános iskola utolsó évfolyamán megjelenő *társadalmi és állampolgári ismeretek* témaköre a társadalomtudományi oktatás lezárását jelentik az iskolatípuson belül. A témakörök a történelmi tudásra építve foglalják össze, és a diákok saját életére vonatkoztatják a korábban megismert társadalmi, gazdasági és politikai fogalmakat, illetve viszonyrendszereket. E témák feldolgozása ugyanakkor előkészítés is a továbblépésre, hiszen ez az év fordulópontot jelent a tanulók többségének életében. 14 éves kortól felgyorsul a szocializáció. Egyre fontosabbá válik az állampolgári jogok és kötelességek ismerete, valamint tudatos gyakorlása, a gazdaság működésének átlátása, a vállalkozói szemlélet kialakulása, valamint a bonyolult társadalmi viszonyok reális értelmezése. A fiatalok egyre aktívabb önálló fogyasztókká válnak, ezért fontos, hogy e téren is a tudatosság jellemezze döntéseiket. A tantervben szereplő jelenismereti témakörök elő kívánják segíteni a fiatalok társadalmi beilleszkedését, egyéni érvényesülését és közösségi felelősségvállalását. Olyan képességek megerősödését kívánják támogatni, amelyek birtokában a tanulók el tudnak igazodni számukra ismeretlen helyzetekben, megoldásokat tudnak keresni azokra a problémákra, amelyekkel szembesülnek, képesek a lehetőségeik mérlegelésére, dönteni tudnak, valamint az általános emberi és polgári normáknak megfelelő módon viselkednek.

Ebben az életszakaszban lesznek a tanulók között olyanok, akik közvetlenül vagy tanulási irányuk megválasztásával elindulnak a munka világa felé. Számukra külön is fontos lehet mindaz, amivel e témakörök feldolgozása hozzá tud járulni a pályaválasztásról, valamint a gazdasági és a pénzügyi kérdésekről való reális gondolkodás megalapozásához.

A XX. századi történelem, de a társadalmi és állampolgári ismeretek témaköre is számos izgalmas lehetőséget kínálnak a *médiamodul* egységeinek beépítésére. Ezek az egységek a tanulási folyamat bármely pontján tetszés szerint elhelyezhetők, ahol támogatják az adott korszak jobb megértését – hozzájárulva egyúttal a médiaismeret sajátos fejlesztési céljainak a megvalósulásához is.

7. évfolyam

Óraszám: 74 óra/év
2 óra/hét

Ajánlás az éves óraszám felosztására

	Témakör	Óraszám
1.	A nemzetállamok kora és a gazdasági élet új jelenségei	11 óra
2.	Önkényuralom és kiegyezés. A dualizmus kora Magyarországon	13 óra
3.	A nagyhatalmak versengése és az első világháború	11 óra
4.	Európa és a világ a két háború között	16 óra
5.	Magyarország a két világháború között	16 óra
6.	Médiakörnyezet, a média funkciói, a nyilvánosság	1 óra
7.	A médiamodellek és intézmények	1 óra
8.	A média társadalmi szerepe, használata – Reklám és hír a hagyományos és az új médiában	1 óra
	Év eleji és év végi ismétlés	4 óra

Tematikai egység	A nemzetállamok kora és a gazdasági élet új jelenségei	Órakeret 11 óra
Előzetes tudás	Jelentős események és történelmi személyiségek felidézése a középkori és az újkori Európa történetéből. Amerika felfedezése, Kolumbusz és tengerésztársainak élete. Találmányok, ipari fejlődés. Az 1848–1849-es magyar forradalom és szabadságharc eseményei.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A nemzeti öntudat és a hazafiság megjelenésének jellemzői. A nemzetépítés mint a közösségteremtés új formájának felismerése. A nemzetállamiság társadalmi összetartó elemeinek tudatosítása. A középkor és az újkor egy-egy részterületének összehasonlítása, a XIX. századi Európa és Észak-Amerika történelme közös vonásainak megállapítása. Annak bemutatása, hogy a középkori és az újkori vezető államok közül néhány a XIX. században és ma is vezető szerepet tölt be a politikai és gazdasági életben. <i>A katolikus egyház helyzete az új viszonyok között.</i> A tudományos és technikai fejlődés bemutatása, pozitív és negatív oldalának megismerése. A változások lényegének megértése és értelmezése, saját vélemény kifejtése, alátámasztása önálló kutatómunkával. Az egyes események nyomán követése és értelmezése térképen, bizonyos tények, adatok felkutatása.	

Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>Polgárháború az Amerikai Egyesült Államokban.</p> <p>Indián háborúk az amerikai vadnyugaton.</p> <p>Magyarok részvétele az amerikai polgárháborúban és a vadnyugat meghódításában.</p> <p>Az osztrák – piemonti háború. Az egységes Olaszország megszületése.</p> <p>IX. Pius pápa és a „római kérdés”.</p> <p>Az osztrák – porosz, a francia-porosz háborúk és a német egység létrejötte.</p> <p>A párizsi kommün, és az első vörös terror.</p> <p>Magyarok részvétele az olasz és német egység mozgalmakban.</p> <p>Az ipari forradalom második szakaszának feltalálói és találmányai.</p> <p>XIII. Leó pápa és a Rerum novarum enciklika hatása.</p> <p>Szövetségi rendszerek és katonai tömbök kialakulása.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Információk gyűjtése lexikonokból, az internetről vagy könyvtári kutatással. (Pl. a közlekedés fejlődése a lovas kocsitól az autóig, a monarchia népei és vallásai) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Magyarázat az egységes államok kialakulásának történelmi okaira. (Pl. az Egyesült Államok megszületése.) <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Beszámoló készítése valamilyen témáról. (Pl. a korszak nagy egyházi alakjai, magyar tudósai, feltalálói.) <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A tanult földrajzi helyeknek térképen történő megkeresése. – Vaktérkép (pl. a dualista kori egyházmegyék berajzolása, a központi hatalmak és az antant országok berajzolásához). 	<p><i>Hittan:</i> Egyháztörténet.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> a XIX-XX. század fordulójának stílusirányzatai.</p> <p><i>Ének-zene:</i> Liszt zenéje. A kort idéző híres operarészletek.</p> <p><i>Fizika:</i> Korabeli felfedezések, újítások, találmányok (pl. autó, izzó, telefon). Ezek működésének elvei.</p>
<p>Értelmező kulcsfogalom</p>	<p>Változás és folyamatosság, ok és következmény, tény és bizonyíték, interpretáció.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalom</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, nemzet, nemzetiség, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, életmód, gazdaság, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ágak, egyeduralom, önkényuralom, királyság, császárság, köztársaság, parlamentarizmus, demokrácia, közigazgatás, birodalom.</p>	

Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> polgárháború, nemzetállam, szabad verseny, monopólium, tömegkultúra, „keleti kérdés”, „római kérdés”.</p> <p><i>Személyek:</i> I. Vilmos császár, Garibaldi, Bismarck, Lincoln, Edison, Marx, XIII. Leó pápa.</p> <p><i>Topográfia:</i> Olaszország, Németország, Egyesült Államok.</p> <p><i>Évszámok:</i> 1859 (csata Solferinónál), 1861-1865 (polgárháború az Egyesült Államokban), 1866 (csata Königratz-nél), 1870 (az olasz egység létrejötte), 1871 (a német egység létrejötte), 1870 (<i>Tévedhetetlenségi dogma</i>), 1891 (<i>Rerum novarum enciklika</i>)</p>
-------------------------	---

Tematikai egység	Önkényuralom és kiegyezés. A dualizmus kora Magyarországon	Órakeret 13 óra
Előzetes tudás	A forradalom és a szabadságharc történetének ismerete. A magyar polgári átalakulás elhelyezése időben és térben, a XIX. századi Európa viszonyai közepette. Egységes nemzetállamok létrejötte. A vonatkozó térképek ismerete. Iskolai megemlékezések: az aradi vértanúk emléknapja.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>Az uralkodói önkény, a zsarnoki intézkedések felismerése, hátrányainak tudatosítása. A nemzetek közötti szembenállás feloldásaként, a kölcsönös engedményeken alapuló megegyezés (kiegyezés) jelentőségének felismertetése, elfogadása. A békés építő munka eredményeinek megismertetése, értékeinek megbecsülése.</p> <p>A XIX. század második fele magyar történelmének csomópontjainak, lényegi gazdasági és társadalmi folyamatainak, néhány főbb történésének megismertetése. Annak megértése, hogy az adott lehetőségek minél teljesebb körű kihasználása európai összehasonlításban is jelentős előrelépést hozott. A kor szemlélése a korábbi magyarországi fejlődés ütemével, illetve a korabeli európai viszonyokkal szinkronba állítva. A kor egy-egy jeles politikusa, személyisége munkásságának értékelése.</p>	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>Magyarország az önkényuralom éveiben. <i>Az osztrák konkordátum hatása a magyar egyház életére.</i></p> <p>Deák Ferenc és az osztrák-magyar kiegyezés.</p> <p>Az új dualista állam. <i>A kiegyezés korának egyházi kérdései.</i></p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Az adatok oszlop- és kördiagramokban történő feldolgozása. <i>(Pl. a korszak gazdasági fejlődésének jellemzői.)</i> – Ismeretszerzés írásos és képi forrásokból. <i>(Pl. tájékozódás Budapest XIX. századi történelmi emlékeiről.)</i> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Érvek és ellenérvek gyűjtése a kiegyezésről. <i>(Pl. vita arról, hogy ez a lépés az ország</i> 	<p><i>Hittan:</i> Egyháztörténet.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Arany János: A walesi bárdok. Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> A magyar történelmi festészet példái. A századforduló magyar építészeti emlékei és legismertebb festői.</p> <p><i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> a családok eltérő</p>

<p>Magyarország gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődése.</p> <p><i>Kultúrharc az egyházpolitikai törvények körül.</i></p> <p>A szocialista munkásmozgalom kialakulása.</p> <p><i>A Katolikus Néppárt és a keresztényszocialista mozgalom megszületése.</i></p> <p>Budapest világvárossá válik.</p> <p><i>Út az egyházi élet megújulása felé.</i></p> <p>Az Osztrák-Magyar Monarchia együtt élő népei. A nemzetiségek helyzete.</p> <p>Helytörténeti séta: A dualizmus korának építészeti emlékei lakóhelyeden.</p>	<p><i>mentésének vagy elárulásának tekinthető-e,)</i></p> <p>Beszámoló a millenniumi eseményekről a kor fény- és árnyoldalait is bemutatva.</p> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <p>A dualista rendszer államszerkezeti ábrájának elkészítése, és magyarázata.</p> <p>A kiegyezésben főszerepet játszó személyiség portréjának bemutatása <i>(pl. Deák Ferenc, Eötvös József, Ferenc József).</i></p> <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <p>Földrajzi, néprajzi <i>(pl. honismereti)</i> és történelmi térképek összevetése.</p> <p>Budapest fejlődésének nyomon követése <i>(pl. korabeli és mai térkép alapján).</i></p>	<p>helyzete, életszínvonala a XIX. század végén.</p>
<p>Értelmező kulcsfogalom</p>	<p>Változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, jelentőség.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalom</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrások, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, önkényuralom, hatalmi ág, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, vallás.</p>	
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> passzív ellenállás, kiegyezés, közös ügyek, dualizmus, millennium, agrárország, emigráció, amnesztia, <i>keresztényszocialista mozgalom, Katolikus Népszövetség.</i></p> <p><i>Személyek:</i> Deák Ferenc, I. Ferenc József, gróf Andrássy Gyula, báró Eötvös József, Tisza Kálmán, Kandó Kálmán, Bánki Donát, <i>Kolping Adolf, Zichy Nándor, Esterházy Móric, Prohászka Ottokár, Giesswein Sándor, Bangha Béla.</i></p> <p><i>Topográfia:</i> Osztrák-Magyar Monarchia, Budapest.</p> <p><i>Évszámok:</i> 1867 (a kiegyezés), 1894 <i>egyházpolitikai törvények).</i> 1896 (a millenniumi ünnepek).</p>	

Tematikai egység	A nagyhatalmak versengése és az első világháború		Órakeret 11 óra
Előzetes tudás	A XIX. századról szóló olvasmányok, filmek, képek. A nemzetállamok kialakulása Európában, mely folyamat konfliktushoz vezet.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A jogos és jogtalan háború, a honvédelem és hódítás közötti különbségtétel tudatosítása. Az emberi élet értékének felismerése, a háború pusztításainak elutasítása, a hősi halottak emlékének ápolása, a békés életviszonyok jelentőségének megértetése, elfogadása. Az első világháborúhoz vezető történelmi folyamatok és szövetségek megismerése. Önálló gyűjtő- és kutatómunkával a témával kapcsolatban ismeretek szerzése. Önálló tájékozódás, a katonai események nyomon követése a térképen. Annak tudatosítása, hogy Európa történelmének addigi legvéresebb időszaka az első világháború volt.		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>Gyarmatbirodalmak és katonai tömbök kialakulása.</p> <p>Az első világháború kirobbanásának okai.</p> <p>A szarajevói merénylet. A háború kirobbantása.</p> <p>Mozgó háborúból állóháború. Tömegek és gépek háborúja.</p> <p>Magyar katonák az első világháború különféle harcterein.</p> <p>A háború következményei. Oroszországban, Lenin és a bolsevikok hatalomra kerülése.</p> <p>Polgárháború és kommunista terror a Oroszországban.</p> <p>Az örmény holokauszt. XV. Benedek pápa béketörekvései a háború alatt.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Jegyzetek készítése Európa nagyhatalmainak vezetőiről. (Pl. II. Vilmos, Ferenc József, II. Miklós). – Ismeretszerzés a XIX. század végi nagyhatalmokról az internetről. <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Érvek gyűjtése (pl. a háború törvényszerű kitörése, illetve annak elkerülhetősége mellett). <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Grafikonok, táblázatok elemzése, készítése az első világháború legfontosabb adatairól. – Vita. (Pl. A politikusok szerepe és felelőssége az első világháború kirobbantásában.) <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A történelmi tér időbeli változásai. (Pl. a határok újrarajzolása a háború után) – Vaktérképek készítése. (Pl. frontvonalak berajzolása.) – Az események ábrázolása időszalagon. 	<p><i>Hittan:</i> Egyháztörténet.</p> <p><i>Földrajz:</i> Európa, és benne a Balkán helye a mai földrajzi térképeken.</p> <p><i>Kémia:</i> vegyi fegyverek.</p> <p><i>Ének-zene:</i> katonanóták archív felvételekről.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> filmek, korabeli fotók, albumok a Magyar évszázadok című tévésorozatból.</p> <p><i>Informatika:</i> adatok gyűjtése történelmi eseményekről és személyekről az interneten.</p>	

<p>Az Egyesült Államok belépése és az antant győzelme a világháborúban.</p> <p>Helytörténeti séta: I. világháborús magyar katonasírok meglátogatása a helyi temetőben.</p>		
<p>Értelmező kulcsfogalom</p>	<p>Történelmi idő, ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, jelentőség, történelmi nézőpont.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalom</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági teljesítmény, politika, állam, államforma, államszervezet, birodalom, szuverenitás, háború, hadsereg.</p>	
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> mozgóháború, állásháború/állóháború, bolsevik, szovjet, hátszág, kétfrontos háború. <i>Személyek:</i> II. Vilmos, Lenin, Wilson, II. Miklós, XV. Benedek. <i>Topográfia:</i> Szerbia, Szarajevó, Pétervár, Oroszország. <i>Évszámok:</i> 1914. július 28. (a világháború kirobbanása), 1914-1918 (az első világháború), 1917 (az oroszországi forradalom és a bolsevik hatalomátvétel).</p>	

Tematikai egység	Európa és a világ a két háború között		Órakeret 16 óra
<p>Előzetes tudás</p>	<p>A XIX. század nagyhatalmainak ellentétei, a gyarmatosítás alakulása az előző évfolyam tanulmányai alapján. Az első világháború nagy csatái, új fegyverei, és a világegés következményei.</p>		
<p>A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai</p>	<p>A háborút lezáró béke nem a résztvevők bűnei és érdemei alapján köttetik meg, hanem a győztesek érdekeinek megfelelően. A háború és a válságok következményeként a szélsőséges politikai erők befolyásának növekedése és hatalomra jutásuk lehetőségének felismertetése, a modern diktatórikus rendszerek jellemzőinek azonosítása, elítélése. Az első világháború utáni rendezés és következményei megismerése. A területi változások térképen történő nyomon követése. A történelmi összefüggések megértése, egyszerűbb források elemzése.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>A Párizs környéki békék. Európa új arca.</p> <p>Bolsevik lázadások Németországban. A lengyel – orosz háború. háború.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretek szerzése a békekötés dokumentumaiból (<i>pl. új országhatárok</i>). – Statisztikák összevetése (<i>pl. az európai nagyhatalmak és</i> 	<p><i>Hittan:</i> Egyháztörténet.</p> <p><i>Földrajz:</i> Kelet- és Közép-Európa térképe.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> Dokumentum- és</p>	

<p>Sztálin és a kommunista diktatúra a Szovjetunióban.</p> <p>Mussolini és a fasiszta diktatúra Olaszországban.</p> <p><i>A lateráni szerződés. A Vatikán Állam létrejötte.</i></p> <p>A nagy gazdasági világválság az Egyesült Államokban és Európában.</p> <p>Hitler és a nemzetiszocialista Németország.</p> <p>A spanyol polgárháború. Keresztényüldözés a Spanyol Köztársaságban.</p> <p>Zsidó- és keresztényüldözés a náci Németországban.</p> <p>A náci terjeszkedés Európában.</p>	<p><i>gyarmataik területük, népességük, ásványkincseik alapján).</i></p> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Feltételek megfogalmazása a számunkra igazságtalan békéről. – Az első világháború utáni békék történelmi következményei, és az abból eredő újabb konfliktusok felismerése. – Többféleképpen értelmezhető szövegek és képi dokumentumok elemzése. <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A gazdasági világválság magyarázata, összehasonlítása napjaink gazdasági folyamataival. – Diagramok készítése (pl. <i>termelési és munkanélküliség adatokból</i>). <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Az események és az évszámok elhelyezése a térképen. 	<p>játékfilmek, fotók, albumok. Játékfilmek (pl. <i>Chaplin: Modern idők, A diktátor</i>), rajzfilmek (pl. <i>Miki egér</i>), Walt Disney stúdiója, George Orwell: <i>Állatfarm</i></p> <p>Építészek (pl. <i>W. Gropius, F. L. Wright, Le Corbusier</i>), szobrászok (pl. <i>H. Moore</i>) és festők (pl. <i>H. Matisse, P. Picasso, M. Duchamp, M. Chagall, S. Dali</i>).</p> <p>Ének-zene: neoklasszicizmus (pl. <i>Stravinsky: Purcinella</i>).</p>
<p>Értelmező kulcsfogalom</p>	<p>Változás és folyamatosság, ok és következmény, interpretáció, történelmi nézőpont.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalom</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, gazdasági válság, politika, állam, államforma, államszervezet, egyeduralom, demokrácia, parlamentarizmus, diktatúra, közigazgatás, birodalom, szuverenitás.</p>	
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> békediktátum, kommunizmus, GULAG, személyi kultusz, fasiszmus, nemzetiszocializmus, kisantant, proletárdiktatúra, gazdasági válság. <i>Személyek:</i> Clemenceau, Sztálin, Roosevel, Mussolini, Hitler, XI. Pius pápa, Franco. <i>Topográfia:</i> Szovjetunió, New York. <i>Évszámok:</i> 1918. november 11. (az első világháború vége), 1922 (Marcia su Roma, a Szovjetunió megalakulása), 1929 (lateráni szerződés, Vatikán Állam megalakulása), 1929-1933 (a nagy gazdasági világválság), 1933 (Hitler hatalomra kerülése), 1937 („Égető aggodalommal” és az „Ateista kommunizmusról” kezdetű enciklikák).</p>	

Tematikai egység	Magyarország a két világháború között	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	A dualizmus korának Magyarországa. Korábbi olvasmányok a trianoni békediktátumról és a trianoni Magyarországról. Iskolai megemlékezések: a nemzeti összetartozás napja.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A nemzeti önvédelem és az önfeladás közötti különbség azonosítása, valamint a politikai kalandorság jellemzőinek és következményeinek felismerése. A trianoni békediktátum és országvesztés igazságtalan kegyetlenségének tudatosítása, nemzeti sorstragédiaként való empatikus megélése. Annak tudatosítása, hogy egy-egy nemzet érdekérvényesítése legtöbbször egy másik nemzet kárára történik, így a vesztes fél ezt nem egyszer végzetes katasztrófaaként éli meg. <i>A trianoni béke egyház kormányzati következményeinek, a keresztény nemzeti gondolat megszületésének, az új katolikus reneszánsz bemutatása.</i></p> <p>Az ismeretek, információk, érvek, ellenérvek egymással szembe- és egymás mellé állításával önálló vélemény alkotása az adott korszakról. Ezek alapján a korszak és szereplői kétarcúságának kiegyensúlyozott értékelése, ismerve azok eredményeit, de nem elhallgatva bűneit sem. Annak felismerése, hogy a két háború közötti magyar politikát a trianoni döntésre választ adó revízió jellemezte. A Trianont követő területi változások, majd a revíziók időleges eredményeinek bemutatása.</p>	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>Az őszirózsás forradalom és következménye.</p> <p>Tanácsköztársaság kikiáltása. Vörös terror Magyarországon.</p> <p>Egyidejű háború Csehszlovákiával és Romániával.</p> <p>A magyarországi forradalmak vallásellenessége.</p> <p>Horthy Miklós és a Nemzeti Hadsereg. A Magyar Királyság visszaállítása.</p> <p>A trianoni béke. A béke egyház kormányzati következményei.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Információk gyűjtése, grafikonokból, táblázatokból, szöveges forrásokból (pl. a Magyarországra nehezedő háború utáni terhekről). – Korabeli képi információforrások feldolgozása (pl. plakátok, képsapok, újságillusztrációk). – A kor helyi és lakóhely környéki építészeti emlékeinek felkeresése. <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Az 1918–1920 közötti folyamatok értelmezése. <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Saját vélemények megfogalmazása történelmi helyzetekről (pl. a király nélküli Magyar Királyságról). – Fogalmazás készítése (pl. a népiskolai törvényről). – Információk gyűjtése, elemzése, 	<p><i>Hittan:</i> Egyháztörténet.</p> <p><i>Földrajz:</i> történelmi térképen az ország határainak változása, a Vix-jegyzék által kijelölt terület.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> a C-vitamin, Szent-Györgyi Albert felfedezése.</p> <p><i>Ének-zene:</i> a Kodály-módszer, Bartók Béla zeneszerzői jelentősége.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> Aba-Novák Vilmos: Hősök kapujának freskói Szegeden, Derkovits Gyula: Dózsa-sorozata.</p>

<p>A Horthy korszak jellegzetességei. Az állam és az egyházak szoros együttműködése.</p> <p>A bethleni konszolidáció.</p> <p><i>Katolikus újjászületés Magyarországon.</i></p> <p>A nagy gazdasági világ válság hatása Magyarországon.</p> <p><i>Hivatásrendiség, az egyház fokozott társadalmi szerepvállalása.</i></p> <p>Kultúra, tudomány, művelődés.</p> <p><i>A korszak meghatározó politikusai, nagy katolikus egyéniségei és alkotói.</i></p> <p>A határon túli magyarság elnyomása.</p> <p>A magyar revíziós politika első sikerei.</p>	<p>érvek, ellenérvek felsorakoztatása (pl. a trianoni békediktátummal kapcsolatban).</p> <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A revízió határmódosításainak nyomon követése, térképek és táblázatok segítségével. 	
Értelmező kulcsfogalom	Ok és következmény, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.	
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, életmód, város, nemzet, nemzetiség.	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> öszirózsás forradalom, tanácsköztársaság, vörös terror, fehérterror, kormányzó, numerus clausus, konszolidáció, revízió, népiskolai törvény, zsidótörvény, <i>nuncius</i>, „keresztény nemzeti” eszme, <i>Actio Catholica</i>, <i>hivatásrendiség</i>, EMSZO, KALOT KALÁSZ, népfőiskola.</p> <p><i>Személyek:</i> Károlyi Mihály, Kun Béla, Horthy Miklós, Bethlen István, Teleki Pál, Glattfelder Gyula, Kerkai Jenő, Schütz Antal, Szekfű Gyula, Babits Mihály, Sík Sándor, Tóth Tihamér, Bangha Béla, Molnár C. Pál, Aba-Novák Vilmos.</p> <p><i>Topográfia:</i> Csehszlovákia, Jugoszlávia, Románia.</p>	

<p><i>Évszámok:</i> 1918. október 30–31. (az őszirózsás forradalom), 1918. november 16. (a népköztársaság kikiáltása), 1919. március 21. (a Tanácsköztársaság kikiáltása), 1920. június 4. (Trianon), 1920. március 1. (Horthy kormányzó), 1930 (Szent Imre-év) és 1938 (Szent István-év és a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus), 1938 (az első bécsi döntés), 1939 (Kárpátalja), 1940 (második bécsi döntés).</p>
--

Tematikai egység	Médiakörnyezet, a média funkciói, a nyilvánosság	Órakeret 1 óra
Előzetes tudás	Személyes és közvetett kommunikáció megkülönböztetése. Minden médiumra kiterjedő, személyes médiahasználati tapasztalatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A média, kitüntetetten az audiovizuális média és az internet társadalmi szerepének, működési módjának tisztázása, az önálló és kritikus attitűd kialakítása, a kritikai médiatudatosság fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<ul style="list-style-type: none"> – A média. Az internet, a televízió, a videojáték (mozi, rádió, újság) szerepének meghatározása. A média használata a mindennapokban. – A különféle médiatartalmak értelmezése, a média funkcióinak (megőrkítés, tájékoztatás, vélemények befolyásolása, jövedelemszerzés, szórakoztatás, gyönyörködtetés, önkifejezés) azonosítása. – A nyilvánosság jelentésének és jelentőségének meghatározása, szerepének tisztázása az egyes korokban és társadalmakban. 		<p><i>Informatika:</i> Tájékozódás néhány online szolgáltatás céljáról lehetőségéről. Az internet kommunikációs szolgáltatásai (MSN, Skype, VoIP, chat, blog).</p>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Média, tömegkommunikáció, médiahasználat, funkció, médiaszöveg, nyilvánosság.	

Tematikai egység	A médiamodellek és intézmények.	Órakeret 1 óra
Előzetes tudás	A médiakörnyezet szereplőinek azonosítása: a fogyasztók/felhasználók és a médiatartalom-előállítók. Információk saját környezet médiahasználati szokásairól.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Annak megértetése, hogy miért jelenik meg a média közönsége kettős szerepben: mint vásárló és mint áru. A résztvevő és aktív állampolgári szerep elsajátítása, kritikai képességek fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<ul style="list-style-type: none"> – A média verseny. A médiapiacon az olvasóért, nézőért, felhasználóért folyó verseny szereplői, jellemzői és eszközei. – A fontosabb médiamodellek (közszolgálati, kereskedelmi, közösségi média) és jellemzői, valamint azok megkülönböztetése. 		<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a beszélő és az elbeszélő szerep, a mindentudó és a tárgyilagos elbeszélői</p>

– A médiaintézmények célközönségei (életkor, nem, végzettség, kulturális és egzisztenciális héttér, érdeklődés). A közösségi hálózatok funkciói, jellemzői.	szerep különbözősége, a közvetett és a közvetlen elbeszélésmód eltérései.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Közszolgálati média, kereskedelmi média, közösségi média.

Tematikai egység	A média társadalmi szerepe, használata – Reklám és hír a hagyományos és az új médiában	Órakeret 1 óra
Előzetes tudás	A kereskedelmi kommunikáció (reklám) megjelenési helyeinek, alapformáinak ismerete. A hírgyártáshoz kapcsolódó meghatározó tevékenységek (pl. újságíró, fotóriporter) ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A „naiv fogyasztói” szemlélet átértékelése, az önálló és kritikus attitűd kialakítása, a kritikai médiatudatosság fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<ul style="list-style-type: none"> – A reklámok a hirdetés és a médiaipar jellemzői. – A hírgyártás folyamatának, szereplőinek azonosítása. – A hír, a kommentár és a hírérték fogalmának meghatározása. – A pártatlanság és korlátai. 		<i>Vizuális kultúra:</i> reklámhordozó felületek gyűjtése, csoportosítása, olvasása, értelmezése a reklámkészítő szándéka és kifejezésmódja közötti összefüggés alapján.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hír, kommentár, hírérték, hírversenység, pártatlanság, hírportál, közösségi oldal.	

8. évfolyam

Óraszám: 92 óra/év
2,5 óra/hét

Az éves óraszám felosztása

	Témakör	Óraszám
1.	A második világháború	18 óra
2.	Hidegháborús konfliktusok és a kétpólusú világ	13 óra
3.	Magyarország a világháborús vereségtől a forradalom leveréséig.	14 óra
4.	A két világrendszer versengése, a szovjet tömb felbomlása	12 óra
5.	A Kádár-korszak jellemzői	14 óra
6.	Az egységesülő Európa	3 óra
7.	Demokratikus viszonyok megteremtése Magyarországon	5 óra
8.	Társadalmi szabályok	2 óra
9.	Állampolgári ismeretek	5 óra
10.	Pénzügyi és gazdasági kultúra	2 óra
11.	Háztartás és családi gazdálkodás	2 óra
	Év eleji és év végi ismétlés	2 óra

Tematikai egység	A második világháború	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	Az újabb háborúhoz vezető út. Események, társadalmi és kulturális törekvések, gazdasági törések a XX. század első felében. Iskolai megemlékezések: a holokauszt emléknapja.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A társadalmi kirekesztés különböző formáinak felismertetése, az ún. fajelmélet és szörnyű következményeinek elutasítása. A hátszínre kerülő háborús pusztítások tudatosítása. A frontkatonák és a civil lakosság személyes sorsán keresztül a háború kegyetlenségének és a hősi helytállás kettősségének felismertetése. <i>Az egyház embermentő tevékenységének bemutatása.</i> Az emberiség legnagyobb háborúja fontosabb eseményeinek megismerése, és önálló vélemény alkotása azokról. A korszak tanulmányozása során a társadalmi igazságosság iránti igény, az emberi jogok és a demokratikus intézményrendszerek tiszteltetésének fejlesztése, valamint a béke megőrzése fontosságának	

	belátása. Azoknak az az okoknak a tudatosítása, amelyek a pusztító háborúhoz vezettek, és melynek része a népirtás és a holokauszt. Az iskolán kívül szerzett ismeretek (pl. filmek) is felhasználásával önálló tudásbővítés, ehhez önálló kutatómunkát is végezve. A háború fontosabb történései időrendjének ismerete, térképen az egyidejűleg több fronton (földrészen) is zajló események nyomon követése. Tájékozottság szerzése a háború fontosabb szereplőiről, megfelelően értékelve, adott esetben elítélve a tevékenységüket.	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>Németország és a Szovjetunió kirobbantja a második világháborút.</p> <p><i>XII. Pius pápa politikája a második világháború idején.</i></p> <p>Német támadás Nyugat Európában, Szovjet agresszió a Baltikumban és Kelet Európában.</p> <p>A Szovjetunió német megtámadása. A szövetséges koalíciók létrejötte.</p> <p>Magyarország háborúba sodródása. A világháború és a magyar katolikus egyház.</p> <p>Fordulat a világháború menetében. A sztálingrádi csata.</p> <p>A 2. magyar hadsereg véres csatái a Donnál. A kurszki csata. Magyarország német megszállása.</p> <p>A varsói felkelés. Románia átállása. A</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Írásos források, eredeti fotók és dokumentumfilmek feldolgozása (pl. a háború kirobbanásával kapcsolatban). – Önálló ismeretszerzés, majd beszámoló filmek alapján (pl. <i>Csatorna, A halál ötven órája, A bunker</i>). – Diagramok készítése, értelmezése (pl. a háborús erőviszonyok ábrázolása). – Haditechnikai eszközök megismerése. <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Magyarázat arra, hogy hazánkat földrajzi helyzete és revíziós politikája hogyan sodorta bele a háborúba. – Vita, elemzések, kiselőadások tartása a Horthy-korszak revíziós politikájával kapcsolatban. – Háborús háttérintézmények (pl. <i>hátszország, hírszerzés, koncentrációs tábor, GULAG</i>) összehasonlítása. <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Fegyverek, katonai eszközök és felszerelések bemutatása (pl. <i>repülő, harckocsik, gépfegyverek, öltözetek</i>). – Kiselőadások tartása, olvasmányok, filmek, elbeszélések alapján. – Érvek, ellenérvek egy-egy vitára okot adó eseményről. (Pl. <i>Pearl Harbor megtámadása; a partraszállás.</i>) <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A főbb háborús események időrendbe állítása térségenként, frontonként. – Térképek elemzése, a folyamatok összefüggéseinek megértése, távolságok, területek becslése. – Egyszerű stratégiai térképek és csataterképek készítése. 	<p><i>Hittan:</i> Egyháztörténet.</p> <p><i>Földrajz:</i> Németország és a Szovjetunió területváltozásai történelmi térképen. Európa 1939–1941 közötti történelmi térképe.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Radnóti Miklós: Nem tudhatom.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> eredeti fotók, háborús albumok.</p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> dokumentumfilmek (pl. <i>a második világháború nagy csatái</i>), játékfilmek (pl. <i>Andrzej Wajda: Katyń; Michael Bay: Pearl Harbor – Égi háború; Joseph Vilsmaier: Sztálingrád; Andrzej Wajda: Csatorna; Ken Annikin: A leghosszabb nap; A halál ötven órája; Rob Green: A bunker</i>).</p>

<p>nyilas hatalomátvétel Magyarországon. Az alföldi és dunántúli páncélos csaták. Budapest ostroma.</p> <p>Az európai holokauszt, a magyar zsidóság pusztulása.</p> <p><i>A magyar egyház embermentő tevékenysége. A zsidómentés katolikus vértanúi.</i></p> <p>A második front megnyitása, a világháború végé.</p> <p>A jaltai és a potsdami konferencia.</p>		
<p>Értelmező kulcsfogalom</p>	<p>Változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás, interpretáció, történelmi nézőpont.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalom</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, népességfogyás, migráció, életmód, gazdaság, termelés, erőforrás, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, politika, állam, államforma, államszervezet, diktatúra, birodalom, emberi jog, polgárjog, vallásüldözés.</p>	
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> tengelyhatalmak, furcsa háború, hadigazdaság, totális háború, zsidóüldözés, holokauszt, gettó, deportálás, partizán. <i>Személyek:</i> Churchill, Kállay Miklós, Szálasi Ferenc, <i>XII. Pius, Boldog Bernhard Lichtenberg, Serédi Jusztinián, Angelo Rotta, Slachta Margit, Ervin Gábor, Boldog Salkaházi Sára, Kálló Feren, Apor Vilmos, Szent Edith Stein.</i> <i>Topográfia:</i> Lengyelország, Sztálingrád, Don-kanyar, Normandia, Auschwitz, Potsdam, Berlin, Jalta, Hiroshima. <i>Évszámok:</i> 1939. szeptember 1. (a második világháború kirobbanása), 1941. június 22. (Németország megtámadja a Szovjetuniót), 1944. március 19. (Magyarország német megszállása), 1944. október 15-16. (Horthy kiugrási kísérlete, Szálasi hatalomátvétele), 1945. április (a háború vége Magyarországon), 1945. május 9. (Európában befejeződik a háború), 1945. szeptember 2. (Japán kapitulációja).</p>	

Tematikai egység	Hidegháborús konfliktusok és a kétpólusú világ kiépülése.	Órakeret 13 óra
Előzetes tudás	A világháborúk története. A hírek egyre gyorsabb terjedésének történetisége, a napi aktuális események figyelése, az egyre szaporodó információk befogadása. Élmények, információk merítése a XX. századdal kapcsolatban más tantárgyakból, műveltségterületekből.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A nukleáris háború lehetőségének elítélése. Az európai kontinens természetellenes megosztottságának felismerése, ennek személyes sorsokon keresztül való átélése. A demokratikus és diktatórikus társadalmi rendszerek közötti különbségek tudatosítása az emberi szabadságjogok biztosítása terén. A demokrácia mint a közös döntés intézményrendszerének az emberi jogokat leginkább biztosító formájának bemutatása. Annak felismerése, hogy a közelmúlt eseményei nagyban meghatározzák napjaink történetét. Önálló tájékozódás és véleményalkotás az adott kor fordulópontjairól. Különböző történelmi korok összevetése, összefüggések megállapítása céljából. Érvelés egyes történelmi folyamatok (pl. globalizáció) kérdésében. Akár egymásnak ellentmondó források értékelése, értelmezése a történelmi hitelesség szempontjából.	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>Az 1947-es párizsi békeszerződések. A kétpólusú világ kialakulása.</p> <p><i>A szovjet típusú európai diktatúrák egyházpolitikája.</i></p> <p>A kettéosztott Európa. A NATO és a Varsói Szerződés születése.</p> <p>A két világrendszer korai fegyveres konfliktusai. A koreai háború és a kubai rakétaválság.</p> <p>Izrael állam megalakulása és az arab-izraeli háborúk.</p> <p>A palesztin terrorizmus születése.</p> <p>A vietnami háború.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Információk rendszerezése és értelmezése (pl. az USA és a SZU vetélkedéséről). – Információk szerzése a családok, gyermekek, nők helyzetéről a kettéosztott világban (pl. Európa nyugati és keletei felében és Észak-Amerikában). <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Kérdések megfogalmazása különféle eseményekhez kapcsolódóan. – Egymásnak ellentmondó források gyűjtése, elemzése és ütköztetése. – Érvek gyűjtése azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy a globalizáció összehozza vagy eltávolítja-e az egyes embereket egymástól. <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Önálló gyűjtőmunkán alapuló beszámoló (pl. a távirótól a mobiltelefonig címmel). <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p>	<p><i>Földrajz:</i> kisebb államok és nagyhatalmak gazdasági, területi méreteinek összevetése.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> A korszak jellemző képzőművészeti alkotások. Köztéri szobrok. Modern építészet.</p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> játékfilmek (pl. Dror Zahavi: <i>Légihid – Csak az ég volt szabad</i>).</p> <p><i>Ének-zene:</i> Penderecki: Hiroshima emlékezete; Britten, Ligeti György.</p>

	– A NATO országok és a Varsói Szerződés tagállamainak azonosítása a térképen.	
Értelmező kulcsfogalom	Történelmi idő, ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.	
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, társadalmi mobilitás, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, adó, politika, állam, államforma, köztársaság, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, szuverenitás, demokrácia, diktatúra, emberi jog, polgári jog.	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> hidegháború, vasfüggöny, jóléti állam, piacgazdaság, szuperhatalom.</p> <p><i>Személyek:</i> Truman, Marshall, Hruscsov, <i>Boldog Romzsa Tódor, Boldog Scheffler Jánosi, Boldog Bogdánffy Szilárd.</i></p> <p><i>Topográfia:</i> Szovjetunió, NSZK, NDK, Kína, Észak- és Dél-Korea, Észak- és Dél-Vietnam, Kuba, Közel-Kelet.</p> <p><i>Évszámok:</i> 1946 (a fultoni beszéd), 1947 (a párizsi békék), 1949 (a NATO, az NDK és az NSZK megalakulása), 1953 (Sztálin halála), 1955 (a Varsói Szerződés), 1961 (Jurij Gagarin űrrepülése, a berlini fal felhúzása).</p>	

Tematikai egység	Magyarország a világháborús vereségtől a forradalom leveréséig.	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	A bolsevikok hatalomra kerülése Oroszországban. Tanácsköztársaság Magyarországon. A kommunista és szocialista eszmék. A második világháború következményei hazánkban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>Magyarország szovjet mintára történő erőszakos átalakítása, a kommunista diktatúra elítélése. Az 1956-ban az idegen elnyomás és zsarnokság ellen föllázadt emberek, közösségek bátorságának, feladatvállalásának, adott esetekben hősiességének értékelése, a hazafiságra nevelés és a nemzeti öntudat megerősítése érdekében. A szabadságharc hősei és áldozatai sorsának átélése, a szolidaritás érzésének felkeltése.</p> <p>Annak felismerése, hogy a XX. században a két totalitárius diktatúra miképpen és milyen áldozatok árán alakította a világ és benne Magyarország sorsát. A kommunista diktatúrák embertelenségének, az ebből fakadó elnyomás, az alacsony életszínvonal jellegzetességeinek, a vasfüggöny mögötti bezártság megismerése. Ismeretek merítése az akkor élt emberek visszaemlékezéseiből, valamint múzeumi anyagokból is. Véleményét megfogalmazása, annak képviselése vitában.</p>	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Demokratikus kísérlet a szovjet megszállta Magyarországon.	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <p>– Információk, adatok, tények gyűjtése, értelmezése. <i>(Pl. a korszak tanúinak meghallgatása, jegyzetek készítése.)</i></p>	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról, Tamás</p>

<p>Rákosi Mátyás kommunista diktatúrája.</p> <p>A személyes szabadság korlátozása, az élet minden területén.</p> <p>A magyar katolikus egyház a kommunista diktatúra idején.</p> <p>Az 1956-os magyar forradalom kitörése.</p> <p>A forradalom és szabadságharc hősei.</p>	<p>Az 1956-os események nyomon követése több szálon. Adatgyűjtés, fotók, filmek, a Terror Háza Múzeum meglátogatása. Vitafórum a visszaemlékezésekről.</p> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <p>Történelmi személyiségek (pl. Rákosi és társai) jellemzése.</p> <p>A felszámolt polgári életforma és az új életkörülményeinek összehasonlítása.</p> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <p>Saját vélemény megfogalmazása a Rákosi-diktatúráról.</p> <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <p>A magyar internálótáborok helyének megkeresése Magyarország térképén (pl. Recsk, Hortobágy).</p> <p>Az 1956. október 23. és november 4. közötti események kronológiai sorrendbe állítása.</p> <p>Magyarország vaktérképén az 1956-ban hazánkra törő szovjet csapatok útvonalának bejelölése.</p>	<p>Lajos: Piros a vér a pesti utcán, Márai Sándor: Mennyből az angyal.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> Az ötvenes évek építészete. Az első lakótelepek. A korszak jellemző képzőművészeti alkotásai.</p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiismeret:</i> játékfilmek (pl. Bacsó Péter: A tanú; Goda Krisztina: Szabadság, szerelem).</p>
<p>Értelmező kulcsfogalom</p>	<p>Ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalom</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, felemelkedés, lesüllyedés, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség; gazdaság, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, politika, állam, államforma, köztársaság, államszervezet, közigazgatás, szuverenitás, demokrácia, diktatúra, emberi jog, állampolgári jog, vallásüldözés, vallásszabadság.</p>	
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> népbíróságok, internálás, pártállam, padlássöprés, kitelepítések, kollektivizálás, szövetkezet, <i>Katolikus Szülők Vallásos Szövetsége, Állami Egyházi Hivatal,</i></p> <p><i>Személyek:</i> Tildy Zoltán, Rákosi Mátyás, Nagy Ferenc, Kovács Béla, Rajk László, Pálincás (Pallavichini) Antal, Mindszenty József, Nagy Imre, Boldog Apor Vilmos, Boldog Mészáros Zoltán, Lénárd Ödön.</p> <p><i>Topográfia:</i> Debrecen, Recsk, Hortobágy.</p> <p><i>Évszámok:</i> 1945. november (választások Magyarországon), 1946 (A második köztársaság és az új forint), 1947 (a kékcédulás választások, a párizsi béke). 1946 (katolikus egyesületek betiltása), 1948 (egyházi iskolák államosítása, Mindszenty József letartóztatása), 1950 (az állam és egyház közötti megállapodás megkötése, szerzetesrendek betiltása), 1951 (Állami Egyházi Hivatal létrehozása). 1956. október 23. (forradalom kitörése), 1956. november 4. (a forradalom leverésének kezdete), 1958 (Nagy Imre és vádlott társai kivégzése).</p>	

Tematikai egység	A két világrendszer versengése, a szovjet tömb felbomlása.	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	A háború után kialakuló két világrendszer, a hidegháború időszakának kezdete. Integrációs törekvések a politikai és gazdasági életben, új katonai szövetségek létrehozása. A háború után a nemzetek közötti összefogásnak egyre nagyobb a szerepe.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kommunista államberendezkedés fejlődésképtelenségének felismertetése, a bukás körülményeinek és következményeinek tudatosítása. A két világrendszer vetélkedése lényegének és főbb történéseinek megismerése. A szovjet típusú országokban végbemenő rendszerváltozás lényegi elemeinek felismerése.	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>A gazdaság két útja: piacgazdaság és tervgazdaság.</p> <p>Az életmód változása, a populáris kultúra kialakulása és terjedése a világban.</p> <p>Tudományos és technikai forradalom. Fegyverkezési verseny és űrprogram.</p> <p>Az enyhülés kezdetei.</p> <p>Az európai szovjet típusú rendszer összeomlása.</p> <p>A rendszerváltó Közép-Kelet-Európa. Németország egyesülése. A Szovjetunió és Jugoszlávia felbomlása.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Adatok, képek gyűjtése a fegyverkezési és űrprogramról. – Információk gyűjtése a nagyhatalmak politikai és gazdasági helyzetéről. Hasonlóságok és különbségek felismerése, megfogalmazása. <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Problémák felismerése, a szocialista gazdaság egyre jobban megmutatkozó gyengeségeinek elemzése (pl. a tervutasításos rendszer). – Érvek, ellenérvek gyűjtése a két rendszer (kapitalizmus és szocializmus) működésének értékeléséhez. Vitafórum rendezése. – A lényeg kiemelése, a kulcselemek megértetése grafikonok és képek alapján. <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A szocialista és a kapitalista rendszer bemutatása szóban, kiselőadás tartása a szocializmusról források, olvasmányok alapján. <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Történelmi térkép és mai földrajzi térkép együttes használata. (Pl. Közép- és kelet-európai országok földrajzi helyzetének meghatározása.) 	<p><i>Földrajz:</i> Közép- és Kelet-Európa országhatárainak változása.</p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> a XX. század második felének filmművészete. (Pl. <i>Florian Henckel von Donnersmarck: A mások élete.</i>)</p> <p><i>Informatika:</i> adatok gyűjtése interneten jeles történelmi személyekről (pl. <i>Gorbacsov, Szaharov, II. János Pál, Reagan</i>), eseményekről (pl. <i>a berlini fal lebontása</i>).</p> <p><i>Ének-zene:</i> John Cage. Emerson – Lake – Palmer: Egy kiállítás képei. John Williams: Filmzenék (pl. <i>Csillagok háborúja, Harry Potter</i>).</p>

Értelmező kulcsfogalom	Történelmi idő, változás és folyamatosság, tény és bizonyíték, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, politika, állam, államforma, köztársaság, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, szuverenitás, népképviselő, demokrácia, diktatúra, emberi jog, polgári jog, vallás, vallásüldözés.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> olajrobbanás, atomkatasztrófa. <i>Személyek:</i> Brezsnyev, Kennedy, Reagan, Gorbacsov, id. Bush, II. János Pál. <i>Topográfia:</i> Ukrajna, Észtország, Lettország, Litvánia, Csehország, Szlovákia, Szerbia, Horvátország, Szlovénia, Németország, Prága, Csernobil. <i>Évszámok:</i> 1962 (a kubai rakétaválság), 1968 (a „prágai tavasz”, nyugati diáklázadások), 1989 (a berlini fal lebontása), 1991 (a Varsói Szerződés és a KGST felszámolása, a Szovjetunió felbomlása), 1991-1999 (a délszláv háború), 1991-2004 (Jugoszlávia felbomlása), 1993 (Csehszlovákia szétválása, Csehország és Szlovákia létrejötte), 1999 (Jugoszlávia NATO bombázása).

Tematikai egység	A Kádár-korszak jellemzői	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	A kétpólusú világ megszűnése, az európai szovjet típusú rendszerek összeomlása. A Szovjetunió, a szovjet típusú rendszer története 1917–1990/1991 között.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az 1956-ot követő kegyetlen megtorlás elítélése, a társadalom és a hatalom közötti kompromisszum eredményének és kártékonyságának tudatosítása. Önálló vélemény alkotása a XX. század közép-kelet-európai népeinek történetéről. Hazánk útjának megismerése a forradalom utáni megtorlástól a kádári időszak, a „legvidámabb barakk” főbb eseményein keresztül a rendszerváltozásig. Mind plasztikusabb kép kialakítása erről az ellentmondásos korról. Vélemény képviselése vitában.	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A forradalom utáni kádári megtorlás időszaka. A kádári konszolidáció. Élet a „legvidámabb barakkban”.	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> – Önálló információgyűjtés a kádári diktatúra éveiről. (<i>Pl. az 1956-os forradalom hőseinek elítélése; a szövetkezetek létrehozása.</i>) <i>Kritikai gondolkodás:</i> – Történelmi folyamat elemzése	<i>Vizuális kultúra:</i> Dokumentum- és játékfilmek, a Mementó Szoborpark. Makovecz Imre építészete, Erdélyi Miklós művészete.

<p>A pártállam csődje.</p> <p><i>A kádári diktatúra egyházpolitikája.</i></p> <p>A rendszer megváltoztatása kezdetei.</p>	<p><i>(pl. Magyarország útja a kommunizmustól szocializmus bukásáig).</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Érvek gyűjtése ugyanazon korszak egyik, illetve másik történelmi szereplője mellett, illetve ellen. <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Beszélgetés a Kádár-rendszer élő tanúival. <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Gazdasági, társadalmi, kulturális különbségek a magyar és a korabeli nyugat-európai társadalmak között. 	
<p>Értelmező kulcsfogalom</p>	<p>Változás és folyamatosság, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalom</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, politika, állam, államforma, köztársaság, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, szuverenitás, népképviselő, demokrácia, diktatúra, emberi jog, polgári jog, vallás.</p>	
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> konszolidáció, népfelkelés, puha diktatúra, amnesztia, háztáji, pártállam. <i>Személyek:</i> Kádár János. <i>Topográfia:</i> Bős-Nagymaros. <i>Évszámok:</i> 1957 (a munkásörtség és a KISZ megalakulása), 1958 (Nagy Imre és vádlott társai kivégzése), 1968 (az új gazdasági mechanizmus), 1987 (a lakiteleki találkozó), 1964 (a vatikáni részleges megállapodás megkötése). 1958 (Nagy Imre és vádlott társai kivégzése), 1968 (az új gazdasági mechanizmus), 1987 (a lakiteleki találkozó), 1989 (Nagy Imre és mártírtársainak újratemetése, a harmadik köztársaság kikiáltása).</p>	

Tematikai egység	Az egységesülő Európa.		Órakeret 3 óra
Előzetes tudás	A XX. század utolsó harmadának legfontosabb technikai újításai. A nyugat-európai integráció kezdetei. A szovjet tömb felbomlása. Politikai fordulat a rendszerváltó kelet-európai államokban.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A globalizációs folyamatok előnyeinek és hátrányainak mérlegelése. A történelmi-társadalmi kérdések, folyamatok megítélése a demokratikus értékek jegyében. Az összefüggések belátása a globalizáció és a rendszerváltozás között. A kisebbségek iránti megértés, a demokratikus és a környezettudatos gondolkodás kialakítása, fejlesztése. Az egységes Európa kialakulása folyamatának megismerése, felkészülés segítése a közéletben való tudatos részvételre.		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>Az Európai Unió létrejötte és működése. Az Európai Unió keresztény gyökerei.</p> <p>A II. Vatikáni Zsinat és a keresztény egységmozgalom.</p> <p>Az állam és az egyház szétválásztása.</p> <p>A kereszténység hozzájárulása a modern Európa arculatának formálásához.</p> <p>A globális világ előnyei és hátrányai.</p> <p>Modern világunkat alakító keresztények.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A személyes tapasztalatokra alapozott információk gyűjtése (pl. a televízió, a mobiltelefon, az internet) előnyeiről és hátrányairól. <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Környezeti- és atomkatasztrófák értékelése egy mai tizenéves. <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Önálló vélemény megfogalmazása a szűkebb és tágabb környezetünket befolyásoló tényezőkről. <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A rendszerváltás (rendszerváltozás) ütemének összehasonlítása a volt szocialista országokban. 	<p><i>Földrajz:</i> az Európai Unió kibővülése és jelenlegi működése.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> az ökológiai változások figyelemmel kísérése a XXI. század elején.</p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> a XXI. század első évtizedének filmművészete.</p> <p><i>Erkölcstan:</i> az ember szerepe, helye a gyorsan változó világban.</p>	
Értelmező kulcsfogalom	Történelmi idő, változás és folyamatosság, tény és bizonyíték, történelmi nézőpont.		
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, politika, állam, államforma, köztársaság, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, szuverenitás, népképviselő, demokrácia, diktatúra, emberi jog, polgári jog, vallás, vallásüldözés.		

Fogalmak, adatok	<p><i>Személyek: Robert Schuman, Konrad Adenauer, Boldog XXIII. János pápa, VI. Pál pápa, Boldog II. János Pál pápa, Kalkuttai Boldog Teréz, Ronald Reagan, Böjte Csaba.</i></p> <p><i>Fogalmak: Kereszténydemokrácia, II. Vatikáni Zsinat, ökumené, Katolikus – Zsidó – Kapcsolatok Nemzetközi Bizottsága, terrorizmus, migráció, integráció.</i></p> <p><i>Évszámok: 1962-1965 (II. Vatikáni Zsinat), 1992 (Európai Unió megalakulása), 2001. szeptember 11. (terrortámadások az Egyesült Államokban).</i></p>
-------------------------	--

Tematikai egység	Demokratikus viszonyok megteremtése és kiépítése Magyarországon	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	A Kádár-korszak legfontosabb általános jellemzői. Az egypártrendszer működésének alapelvei. A pártállam csődjének okai és jelei a Kádár-korszak utolsó éveiben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A demokratikus átalakulás jelentőségének felismertetése, az ezt tagadó álláspontok kritikája, a következmények differenciált értékelése. A demokratikus döntéshozatal kétarcúságának tudatosítása. Bepillantás a rendszerváltozást követő évek történéseibe is. A demokratikus intézményrendszer működése fontosságának, illetve a haza iránt érzett elkötelezettség erősítése. A jövő közeleli szerepekre történő sokoldalú felkészülés segítése.	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>A demokratikus jogállam megteremtése.</p> <p>Magyarország csatlakozása a NATO-hoz és az Európai Unióhoz.</p> <p>A gazdasági élet és a jogi intézményrendszer a mai Magyarországon.</p> <p>A magyarországi nemzetiségek és etnikai kisebbségek.</p> <p>A cigány (roma) népesség helyzete.</p> <p>A határon túli magyarság sorsa a rendszerváltozást</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismerkedés a jogállamiság intézményrendszerével. Következtetések levonása, majd azok rendszerezése. A napi közéletből vett példák felsorakoztatása. – Tapasztalatok gyűjtése a család, a szűkebb és tágabb környezet, az iskola mindennapi életéből. <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A határon túl élő magyarok sorsának megismerése, a valós és fiktív elemek megkülönböztetése. – Történetek, élő tanúk visszaemlékezései, azok meghallgatása. <i>(Pl. a rendszerváltás korának aktív szereplői és tanúi.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p>	<p><i>Földrajz:</i> a Kárpát-medence magyarok által lakott területeinek meghatározása, vaktérképre rajzolása.</p> <p><i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> a családok életszínvonalának változása a rendszerváltást követően.</p>

követően.	<ul style="list-style-type: none"> – Saját vélemény kialakítása a rendszerváltás éveinek dilemmáiról és eseményeiről. – A médiumok hírei és a környezetben tapasztalt valóság összehasonlítása. <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Az erdélyi, kárpátaljai, felvidéki és délvidéki magyarok életviszonyainak összehasonlítása egymással és a hazai viszonyokkal. – Jelentősebb határon túli magyarlakta települések bejelölése vaktérképre. 	
Értelmező kulcsfogalom	Változás és folyamatosság, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.	
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, politika, állam, államforma, köztársaság, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, szuverenitás, népképviselő, demokrácia, diktatúra, emberi jog, polgári jog, vallás.	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> privatizáció, rendszerváltás/rendszerváltozás, pluralizmus, demokratikus intézményrendszer.</p> <p><i>Személyek:</i> Antall József, Göncz Árpád, Horn Gyula, Orbán Viktor, Mádl Ferenc.</p> <p><i>Topográfia:</i> Erdély, Kárpátalja, Felvidék, Délvidék, Várvidék (Burgenland).</p> <p><i>Évszámok:</i> 1990 (szabad, többpárti választások Magyarországon), 1991 (a szovjet csapatok távozása hazánkból), 1999 (csatlakozás a NATO-hoz), 2004 (Magyarország EU-tag lett).</p>	

Tematikai egység	Társadalmi szabályok	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	Az emberi együttélésre vonatkozó hétköznapi és iskolai szabályok ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A legfontosabb együttélési szabályok jellemzőinek tudatosítása. Különböző típusú társadalmi szabályok értelmezése, a közös és az eltérő vonások felismeretése. Annak beláttatása, hogy minden közösséget a résztvevők által elfogadott írott és íratlan szabályok hoznak létre és tartanak fenn. A saját életre vonatkozó szabályok azonosítása.	

Témák	Fejlesztési feladatok	Kapcsolódási pontok
<p>Szokás, hagyomány, illem, erkölcs. A jogi szabályozás sajátosságai.</p> <p>Jogok és köteleességek. Az alapvető emberi jogok. A gyermekek jogai, diákjogok.</p> <p>Egyenlőség és egyenlőtlenségek a társadalomban. Tapasztalatszerzés: valamilyen hivatalos ügy elintézésében.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A médiából vett példák azonosítása az alapvető emberi jogok érvényesülése, illetve megsértése témakörében. – Társadalmi egyenlőtlenségek és egyenlőségek azonosítása történelmi példák alapján. <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Személyes tapasztalatok és korábban tanult ismeretek kapcsolása a szokás, a hagyomány, az illem, az erkölcs és a jog fogalmához. – Különböző társadalmi szabályok összehasonlítása és tipizálása. – Jogok és kötelezettségek egymáshoz kapcsolása a közösségi életben. <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Érvelés valamilyen diákjog érvényesítésének szükségessége mellett. 	<p><i>Hon- és népismeret:</i> magyar népszokások.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> az élővilággal szembeni kötelezéseink, és az állatok jogai.</p> <p><i>Erkölcstan:</i> Szabadság és korlátozottság. Színesedő társadalmak. A társadalmi együttélés közös normái.</p>
Kulcsfogalmak	Társadalom, norma, szabály, jog, kötelesség.	
Fogalmak	Szokás, hagyomány, illem, erkölcs, alapvető emberi jog, gyermeki jog, hivatal, egyenlőség, társadalmi különbség, társadalmi egyenlőtlenség.	

Tematikai egység	Állampolgári alapismeretek	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	A politikai ideológiák és struktúrák történelmileg kialakult alaptípusainak ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az állampolgári felelősség kialakítása. A köz- és egyéni érdek összeegyeztethetőségének problémái. Napjaink legjellemzőbb politikai rendszereinek megismertetése, és az ezzel kapcsolatban korábban tanultak fogalmi rendszerezése. A modern politikai rendszer működési mechanizmusának nagy vonalakban való áttekintése. Az önálló véleményalkotás gyakoroltatása egy-egy konkrét politikai jelenséggel kapcsolatban.	
Témák	Fejlesztési feladatok	Kapcsolódási pontok
Államformák (királyság, köztársaság). Politikai rendszerek (demokrácia, diktatúra).	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Az államformákra és politikai rendszerekre vonatkozó történelmi ismeretek 	<i>Erkölcstan:</i> Tágabb otthonunk - Európa. A média és a valóság.

<p>A demokratikus állam működésének alapelvei (hatalommegosztás, hatalomgyakorlás és társadalmi kontroll). Állampolgári jogok és kötelességek.</p> <p>Magyarország politikai intézményei (államszervezet és társadalmi érdekképviseltek).</p> <p>A média, mint hatalmi ág. A nyilvánosság szerepe a közéletben.</p> <p>Tapasztalatszerzés: részvétel a diákönkormányzat munkájában.</p>	<p>bemutatása szóban vagy írásban.</p> <ul style="list-style-type: none"> – A magyarországi törvényalkotás folyamatának megértése. – A nyilvánosság politikai szerepének igazolása a médiából vett példák segítségével. <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Vita az állampolgári jogok és kötelességek viszonyáról, ezek magyarországi érvényesüléséről. – A média és a politikai hatalom viszonyának elemzése konkrét példák alapján. 	
Kulcsfogalmak	Állam, politikai rendszer, államforma, királyság, köztársaság, hatalom, intézmény, szervezet, kormányzás, demokrácia, diktatúra, államszervezet, hatalommegosztás.	
Fogalmak	Hatalmi ág, érdekképviselő, állampolgári jogok, állampolgári kötelességek, közjó, politikai intézmény, média, közélet, nyilvánosság.	

Tematikai egység	Pénzügyi és gazdasági kultúra		Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	A munka világával kapcsolatos ismeretek és személyes tapasztalatok. Kamatszámítás.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tudatos tervezés és a személyes felelősségvállalás hangsúlyozása. Néhány gazdasági-pénzügyi alapfogalom megismertetése. A gazdaságról való gondolkodás megalapozása és formálása a gazdasági szereplők azonosításán és a saját gazdasági szerepe tudatosításán keresztül. A gazdaságra vonatkozó korábbi ismeretek rendszerezése.		
Témák	Fejlesztési feladatok	Kapcsolódási pontok	
A gazdaság legfontosabb szereplői, és kapcsolatuk a piactudományban (háztartások, vállalatok, állam, külföld, piac, pénzügyi közvetítők).	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A piactudomány modelljének megalkotása, a szereplők és a piacok közötti kapcsolatrendszer megértése. – Kiselőadások tartása a 	<p><i>Földrajz:</i> A gazdaság ágazatai. A magyar gazdaság főbb működési területei. A piac működésének alapelvei. A pénz</p>	

<p>A pénz funkciói és formái (érme, bankjegy, pénzhelyettesítők, bankkártyák). Az infláció.</p> <p>Pénzintézetek és tevékenységük (betétgyűjtés, hitelezés, kamat, tőke, árfolyam).</p> <p>Egy diák lehetséges gazdasági szerepei (munka, fogyasztás, gazdálkodás a zsebpénzzel).</p> <p>Tapasztalatszerzés: internetes tájékozódás árfolyamokról és befektetési lehetőségekről.</p>	<p>pénztörténet főbb korszakairól.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Egy külföldi osztálykirándulás költségvetésének elkészítése – a valuták közötti váltás gyakorlásával együtt. <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Gazdasági-pénzügyi döntések szimulálása néhány feltételezett gazdasági változás tükrében. – Nyert, illetve feláldozott haszon mérlegelése néhány gazdasági döntésben. 	<p>szerepe a gazdaságban. Nemzeti és közös valuták. Árfolyam, valutaváltás.</p> <p><i>Matematika:</i> kamatszámítás.</p> <p><i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> korszerű pénzkezelés.</p>
Kulcsfogalmak	Munka, gazdaság, piac, pénz, termelés, fogyasztás.	
Fogalmak	Piacgazdaság, háztartás, vállalat, belföld, külföld, pénzintézet, pénzügyi közvetítő, bankjegy, pénzhelyettesítő, költségvetés, bevétel, kiadás, egyenleg, megtakarítás, betét, hitelfelvétel, kamat, árfolyam, infláció.	

Tematikai egység	Háztartás és családi gazdálkodás	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	Személyes tapasztalatok a családi – háztartási gazdálkodással kapcsolatban. Kamatszámítás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Egyéni felelősség, kezdeményezőképeség és az alkotó munka szerepének tudatos felismertetése. A pénzkezelés alapvető fogalmainak megértetése a családi gazdálkodás legfontosabb kérdéseire kapcsolódóan.	
Témák	Fejlesztési feladatok	Kapcsolódási pontok
<p>Családi bevételek: munkával szerzett jövedelmek, nem munkával szerzett jövedelmek (társadalmi juttatások, tulajdonból származó jövedelmek, örökség, nyereség, vagyon).</p> <p>Családi kiadások: létszükségleti kiadások (élelem, ruházatkódás, lakás, közüzemi szolgáltatások), egyéb kiadások (oktatási-kulturális, szabadidős és rekreációs kiadások).</p> <p>Takarékosság a háztartások</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A családi és a személyes szükségletek, illetve vágyak számbavétele. Ezek rangsorolása és szimulációs gyakorlat keretében való összevetése a reális lehetőségekkel. – Különböző élethelyzetekhez kapcsolódó családi költségvetések tervezése. – Számításokkal alátámasztott választás minimum két banki megtakarítási lehetőség közül. – A háztartási megtakarítási 	<p><i>Földrajz:</i> Egy termék árát befolyásoló tényezők. Kiadás és bevétel. Különböző fizetési módok. A fogyasztási szokások változásai.</p> <p><i>Matematika:</i> diagramok, táblázatok, grafikonok – adatleolvasás, készítés, értelmezés. Kamatos kamat, befektetés és hitel.</p>

<p>fogyasztásában és vásárlásában (energiahasználat, beruházás, tudatos vásárlás, hulladékkezelés és újrahasznosítás).</p> <p>Családi pénzkezelési technikák (megtakarítás és befektetés, hiány és hitel, bankszámlák, bankkártyák és banki műveletek).</p> <p>Tapasztalatszerzés: látogatás egy pénzintézetben, a lakossági folyószámlákhoz kapcsolódó banki tevékenységek megismerése.</p>	<p>lehetőségek azonosításának gyakorlása szituációs játék keretében.</p> <p>– Lakossági folyószámla adatainak értelmezése. A családi bevételek és kiadások szerkezetének grafikus ábrázolása.</p>	<p><i>Technika, életvitel és gyakorlat: A háztartás és a közszolgáltatások. Hulladékgazdálkodás.</i></p>
<p>Kulcsfogalmak</p>	<p>Család, szükséglet, munka, tulajdon, jövedelem.</p>	
<p>Fogalmak</p>	<p>Háztartás, költségvetés, bevétel, kiadás, társadalmi juttatás, tulajdonból származó jövedelem, örökség, nyereség, vagyon, létszükségleti kiadás, nem létszükségleti kiadás, beruházás, egyenleg, megtakarítás, befektetés, hitel, kamat, bank, bankszámla, bankkártya, banki művelet, lakossági folyószámla.</p>	

<p>A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén</p>	<p>Az újkori és modernkori egyetemes és magyar történelmi jelenségek, események feldolgozásával a jelenben zajló folyamatok előzményeinek felismerése, a nemzeti azonosságtudat kialakulása.</p> <p>A múltat és a történelmet formáló, alapvető folyamatok, összefüggések felismerése (pl. technikai fejlődésének hatásai a társadalomra és a gazdaságra) és egyszerű, átélhető erkölcsi tanulságok (pl. társadalmi kirekesztés) azonosítása, megítélése.</p> <p>Az új- és modernkorban élt emberek, közösségek élet-, gondolkodás- és szokásmódjainak azonosítása, a hasonlóságok és különbségek felismerése.</p> <p>A tanuló ismerje fel, hogy a múltban való tájékozódást segítik a kulcsfogalmak és fogalmak, amelyek segítik a történelmi tájékozódás és gondolkodás kialakulását, fejlődését.</p> <p>Ismerje fel, hogy az utókor a nagy történelmi személyiségek, nemzeti hősök cselekedeteit a közösségek érdekében végzett tevékenységek szempontjából értékeli, tudjon példát mondani ellentétes értékelésre.</p> <p>Ismerje a XIX.-XX. század nagy korszakainak megnevezését, illetve egy-egy korszak főbb jelenségeit, jellemzőit, szereplőit, összefüggéseit.</p> <p>Ismerje a magyar történelem főbb csomópontjait az államalapítástól kezdve, napjainkig. Legyen képes e hosszú történelmi folyamat meghatározó szereplőinek azonosítására és egy-egy korszak főbb kérdéseinek felismerésére.</p> <p>Ismerje a korszak meghatározó egyetemes és magyar történelmének eseményeit, évszámait, történelmi helyszíneit. Legyen képes</p>
--	--

	<p>összefüggéseket találni a térben és időben eltérő fontosabb történelmi események között, különös tekintettel azokra, melyek a magyarságot közvetlenül vagy közvetetten érintik.</p> <p>Tudja, hogy az egyes népek és államok a korszakban eltérő társadalmi, gazdasági és vallási körülmények között éltek, de a modernkor beköszöntével a köztük lévő kapcsolatok széleskörű rendszere épült ki.</p> <p>Tudja, hogy Európához köthetők a modern demokratikus viszonyokat megalapozó szellemi mozgalmak és dokumentumok.</p> <p>Tudja, hogy Magyarország a trianoni békediktátum következtében elvesztette területének és lakosságának kétharmadát, és közel ötmillió magyar került kisebbségi sorba. Jelenleg közel hárommillió magyar nemzetiségű él a szomszédos államokban, akik szintén a magyar nemzet tagjainak tekintendők.</p> <p>Tudja, hogy a társadalmakban eltérő jogokkal rendelkező és vagyoni helyzetű emberek alkotnak rétegeket, csoportokat.</p> <p>Tudjon különbséget tenni a demokrácia és a diktatúra között, s tudjon azokra példát mondani a feldolgozott történelmi korszakokból és napjainkból.</p> <p>Ismerje fel a tanuló a hazánkat és a világot fenyegető globális veszélyeket, betegségeket, terrorizmust, munkanélküliséget.</p> <p>Legyen képes különbséget tenni a történelem különböző típusú forrásai között, és legyen képes egy-egy korszakra jellemző képeket, tárgyakat, épületeket felismerni.</p> <p>Tudja, hogy hol kell a fontos események forrásait kutatni, és legyen képes a megismert jelenségeket, eseményeket összehasonlítani.</p> <p>Ismerje a híres történelmi személyiségek jellemzéséhez szükséges adatokat, eseményeket és kulcsszavakat.</p> <p>Legyen képes a tanuló történelmi ismeretét meríteni és egyszerű következtetéseket megfogalmazni hallott és olvasott szövegekből, különböző médiumok anyagából.</p> <p>Legyen képes információt gyűjteni adott témához könyvtárban és múzeumban; olvasmányairól készítsen lényegyet kiemelő jegyzetet.</p> <p>Legyen képes könyvtári munkával és az internet kritikus használatával forrásokat gyűjteni, kiselőadást tartani, illetve érvelni. Ismerje fel a sajtó és média szerepét a nyilvánosságban, tudja azonosítani a reklám és médiapiac jellegzetességeit.</p> <p>Legyen képes szóbeli beszámolót készíteni önálló gyűjtőmunkával szerzett ismereteiről, és kiselőadást tartani.</p> <p>Legyen képes saját vélemény megfogalmazása mellett mások véleményének figyelembe vételére, és tudjon ezekre reflektálni.</p> <p>Legyen képes példák segítségével értelmezni az alapvető emberi, gyermek- és diákjogokat, valamint a társadalmi szolidaritás különböző formáit.</p> <p>Legyen képes példák segítségével bemutatni a legfontosabb állampolgári jogokat és kötelességeket, tudja értelmezni ezek egymáshoz való viszonyát.</p> <p>Legyen képes a gazdasági és pénzügyi terület fontosabb szereplőit azonosítani, illetve egyszerű családi költségvetést készíteni, és mérlegelni a háztartáson belüli megtakarítási lehetőségeket.</p>
--	--